

FØRSTE STEG

NR. 2 / 2023

Et tidsskrift for barnehagelærere
fra Utdanningsforbundet

TEMA: Lek

HER ER DE ANSATTE MED I LEKEN

Inger-Lene Akselsen er på
vikingtokt med Severin og Ella.

Lekne voksne

Filosofen og fjellklatreren Arne Næss ble en gang spurt om hvorfor han hadde begynt å klatre. «Hvorfor sluttet du?» svarte han. Han var opptatt av at voksne ikke skulle slutte å leke. Selv hadde han en tøygris som han lekte og snakket med helt frem til sin død, 97 år gammel. «Å leke med dukker stimulerer fantasien. Det holder liv i hjernen og gir oss gode opplevelser», påpekte Næss. Han ville nok ha likt seg i Tuften barnehage i Stokke. I sju år har barnehagen jobbet for at de voksne skal være aktive i barnas lek. De blir med barna og Askeladden til månen og lager båt av kasser hvis barna vil reise med Skibladner. Resultatet er at barna blir lettere inkludert i leken, bedre i språk og flinkere til å leke.

For noen voksne er det å leke helt naturlig, for andre er det ikke det. Mange barnehagelærere synes det er vanskelig å leke, ifølge en ny studie fra OsloMet. De er redde for å ødelegge leken. Barna i studien sier derimot at de voksne *ikke* ødelegger når de blir med i leken, men når de avbryter den fordi det er ryddetid eller de skal ut. Flere av barna sier de voksne bør leke mye mer enn de gjør.

Mange snakker om lekens betydning for barn, men langt fra alle er enige om hvordan vi definerer lek. Noen mener at barn bør leke uten innblanding fra voksne, mens andre mener det er viktig at de voksne er med på ulike måter. Jeg tenker det er viktig å være klar over hvilket syn man har på lek, fordi det vil

påvirke leken i barnehagen. Det viser også dansk forskning, som har kommet frem til tre ulike forståelser av lek. Lek som *danning* dominerer blant forskere. Pedagogene er opptatt av lek som *utvikling* og politikerne av lek som *læring*. Forskerne mener pedagogene bør bruke de tre forståelsene til å vurdere hvordan de bør opptre i barns lek. Ser du kun på

«Når flere barn sier at voksne bør leke mer enn de gjør i barnehagen, kan det være verdt å lytte til.»

lek som utvikling, kan du bli bekymret for et barn som leker alene, selv om barnet faktisk vil leke alene. Ser du på lek som læring og forteller barna hva de skal ha på pizzaen når de leker pizzarestaurant, kan du ødelegge leken fordi

barna ikke er opptatt av det. Tenker du det er viktig at barnet leker for lekens skyld, kan det føre til at pedagogene holder seg i bakgrunnen fordi de ikke vil forstyrre. Når flere barn sier at voksne bør leke mer enn de gjør, i barnehagen, kan det være verdt å lytte til. Eller for å si det med Arne Næss sine ord: «Verden er et sted som krever alvorlige voksne. Men vi må ikke ta oss selv så alvorlig at vi slutter å smile og leke».

Line

Line Fredheim Storvik

ansvarlig redaktør
line@utdanningsnytt.no

SIDEN SIST

har redaktør Line Fredheim Storvik i Første steg holdt foredrag for barnehagelærerstudenter ved Universitetet i Sørøst-Norge i Porsgrunn om å skrive kronikk. Veldig gøy å treffe engasjerte studenter som Sandra Natedal (f.v.), Vanessa Andreassen og Stine Slåen. Foto: Hege Elisabeth Rorge Solheim

FØRSTE STEG

NR. 2 / 2023

Ansvarlig redaktør

Line Fredheim Storvik
line@utdanningsnytt.no
93 04 20 94

ANNONSEKONTAKT

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
62 94 10 32 / 91 17 34 73

MEDLEMSSERVICE

Spørsmål om abonnement og bladordningen, adresseendringer og Min side:

medlem@udf.no
24 14 20 00

For medlemmer:

MIN SIDE

udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement? Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

KONTAKT OSS

forsteteg@udf.no
Post: Første steg, Utdanningsforbundet, Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no/forste-steg

GRAFISK DESIGN

Mediamania
mediamania.no

TRYKK

Ålgård Offset AS
Opstadveien 7, 4330 Ålgård
ISSN 1504-1891

Bekreftet opplag: 32 098 ifølge

Fagpressens Mediekontroll

Utgiver: Utdanningsforbundet

Utgivelsesdato:

Første steg nr. 2 2023: 26. mai.

Første steg er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet digitalt.

Forsiden: Inger-Lene Akselsen med Severin Pihl og Ella Troøien i Tuften barnehage. Foto: Charlotte Wiig

Første steg nr. 3 2023 kommer **6. oktober**.

F Fagpressen

36

44

40

Tema: Lek

- 14 I Tuften barnehage er ansatte med i leken
- 20 Mange barnehagelærere synes det er vanskelig å leke
- 24 Lekemiljøet betyr mye for barnas lek
- 28 Lekemanus får flere barn med i leken
- 32 Tre ulike syn på lek
- 36 Marslanding i barnehagen
- 40 Lekegrupper er viktig for Live

Fag og forskning

- 50 Fra farlig til skummel lek?
Maria Øksnes, Ragnhild Norderhus og Gunilla Isaksen
- 54 Det er ulik kvalitet på lekepraksis
Terje Melaas
- 58 Barns rett til læring gjennom lek
Karen Ingebjørg Draugvoll
- 62 Åpne former inviterer barna til fantasilek
Camilla Arnesen

Meninger

- 68 Kom, så leker vi en sang
Christine Bildøy Asheim
- 72 Mer kunnskap kan forhindre overgrep
Ellen Steen, Janne Voje og Lise Kjellemo
- 75 Kontaktforum barnehage: Flere barnehagelærere er til barns beste
Ann Mari Milo Lorentzen

HVER GANG

- 2 Leder
- 4 Barnehagen min: Borre idrettsbarnehage
- 8 Nyhetsblikk
- 10 Studentblikk: Ellen Steen
- 13 Styrerblikk: Margaret Johansen
- 44 Mitt barnehageminne: Yvonne Fondenes
- 46 Lekelyst: Bygg med lys i mørket
Trude Anette Brendeland
- 49 Jus: Lurt å vite om du må vitne
Wahid Shah
- 61 Min doktorgrad: Fina Lewenhaupt Vilholm
- 65 Nye bøker
- 74 Barnehager verden rundt

SAGT I DETTE TIDSSKRIFTET

«Har du et trygt hjem, tror jeg det er mye enklere å håndtere vanskelige ting i verden.»

YVONNE FONDENES, SIDE 44

Les flere saker fra barnehagen på utdanningsnytt.no/forste-steg

Følg oss på [@forstesteg](https://twitter.com/forstesteg)

MIN SIDE FOR
MEDLEMMER
udf.no/min-side

Lekerommet er bygd opp som en gymsal

I denne barnehagen klatrer barna selv **opp og ned fra ribbevegger og høye trær**. De får også lov å løpe i gangene.

TEKST: MERETE SILLESEN FOTO: MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

Hos oss er det ikke nok i seg selv at barna deltar i fysisk aktiv lek. Her må barn lære seg å bruke kroppen i alt de gjør, sier styrer Gro

Mette Boberg i Læringsverkstedet Borre idrettsbarnehage i Horten. Metoden de bruker, kalles «pedagogisk idrett».

– I stedet for å gjøre alt for barna lar vi dem prøve selv med voksne tett på.

FALLSKJERM: Lek med fallskjermen gir fine felles opplevelser på småbarnsavdelingen. Pedagogisk leder Cathrine Pedersen (t.v.), pedagogisk leder Thea Barlaug (bak) og styrer Gro Mette Boberg løfter fallskjermen så Viktor Evgenievich Vilgotskiy (1), Ulrik Olafsen Kalland (2), Maren Bjørlin Egeland (2), Huzaf Noor (3) og Vanessa Myhra Paulsen (2) kan løpe under.

Pedagogikken baserer seg på at barn lærer og utvikler seg gjennom å bruke kroppen som virkemiddel. Dette utnytter vi i alle situasjoner gjennom hele barnehagedagen, forklarer styreren.

KROPPSLIG MESTRING

Pedagogisk leder Cathrine Pedersen forklarer at aktivitetene i seg selv kanskje ikke skiller seg ut fra aktiviteter som foregår i andre barnehager. Forskjellen er at her skal barnet få oppleve kroppslig mestring i *alle* aktiviteter fra lek og samspill til rutinesituasjoner.

– Alle barn skal oppleve bevegelsesglede hver dag. Vi har gjort et bevisst valg ved å ha møbler som er tilpasset barnets høyde og deres kropp. Dette for å gi barna mulighet for å oppleve mestring og selvstendighet også ved bordaktiviteter, sier Cathrine.

SELVE TUREN ER MÅLET

De drar mye på tur i barnehagen, og Første steg får være med ned til sjøen, der det lages laksetaco på en grill som står der fast. Barnehagen sørger for gode matopplevelser på turer gjennom alle årstider. Barna bærer sekken sin selv, og går cirka halvannen time denne dagen.

MESTRING: Maren Bjørlin Egeland (2) klatrer gjerne høyt opp i ribbeveggen for så å hoppe ned. Pedagogisk leder Cathrine Pedersen er tett på når Maren hopper.

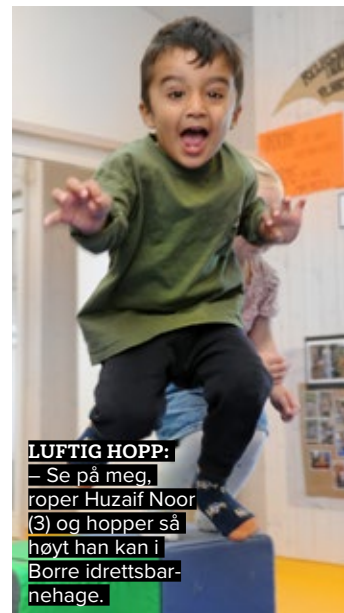
**«ALLE BARN
SKAL OPPLEVE
BEVEGELSESGLEDE
HVER DAG.»**

Barnehagen min

FANTASI: En hylle og noen puter blir lett til en køyeseng i toåringerens lek. Ulrik Olafsen Kalland (2) og Maren Bjørlin Egeland (2) bruker fantasien i lek.

DANS: Å danse oppå tjukkasen er noe barna liker veldig godt. Maren Bjørlin Egeland (2), Ulrik Olafsen Kalland (2), Vanessa Myhra Paulsen (2) og styrer Gro Mette Boberg i glad dans.

LUFTIG HOPP: – Se på meg, roper Huzaif Noor (3) og hopper så høyt han kan i Borre idrettsbarnehage.

Læringsverkstedet Borre idretts- barnehage

Den ligger i Horten kommune og ble idrettsbarnehage i 2016.

Den har 16 ansatte og 4 avdelinger med 57 barn i alderen 1–6 år.

Avdelingene har navn etter kroppsdeler: Caput (hode), Umerus (skulder), Genu (kne) og Allus (tå).

Det er ikke om å gjøre å komme forrest fram og tilbake, men å bruke alle sansene underveis, utforske og undre seg sammen. De voksne sørger for aktiviteter som er tilpasset aldersgruppa. Når barn klatrer i en ribbevegg, et tre eller en fjellknaus ute, får barnet erfaring med å tilpasse kraften og å koordinere øye og fot og øye og hånd. Når barna løfter en stein, erfarer de hvor mye kraft de må bruke.

– Vi er opptatt av at barn lærer gjennom hele kroppen: fysisk, psykisk, kognitivt og sosialt, sier styreren. Et barn som klatrer i et tre, får erfaringer med å gjøre vurderinger og finne løsninger alene eller sammen med andre, sier styreren.

PRØVE – ØVE – MESTRE

Pedagogisk leder Cathrine forklarer at prøve–øve–mestre står sentralt gjennom

hele dagen, ved at barna får mulighet til å mestre ulike situasjoner. Under måltidene spiser de yngste selv i stedet for å bli matet.

– Barna får øvd opp øye–hånd-koordinasjonen, og de lærer hvor mye kraft de skal bruke for å smøre på en brødskeiv, sier styreren.

– Det samme skjer i garderobesituasjoner. I stedet for å ta støvlene på barna, setter vi oss ned i deres høyde og veileder dem. På den måten erfarer barna hvor hardt de må dra med armene, og at det lønner seg å spenne fra med bena samtidig, sier hun

STIMULERER ALLE SANSER

I barnehagen bruker de *bevegelsessirkelen* som et verktøy for å legge til rette for varierte aktiviteter. Sirkelen er delt inn i fire perioder, der målet er å stimulere kroppens sanser, motoriske ferdigheter

VARIASJON: Etter fysisk aktivitet er det fint å ha tilgang til litt roligere aktiviteter inne på grupperommet. Ulrik (2) og Viktor (1) lager mat på lekekjøkkenet.

MATGLEDE: Karoline Tofte Tyrdal (3) (f.v.), Emi-An Vu (3), Mikalea Firing (4), Marius Henriksen-Bergli (5) og barnehagelærer Herman Børresen synes laksetaco smaker ekstra godt på strandtur.

ROLIGE STUNDER: En pust i bakken etter hopp på tjukkassen: pedagogisk leder Cathrine Pedersen (t.v.), Ulrik Olafsen Kalland (2), Vanessa Myhra Paulsen (2), Maren Bjørlin Egeland (2), Viktor Evgenievich Vilgotskiy (1), styrer Gro Mette Boberg og Huzaif Noor (3).

og koordinasjon. Både arealer og materiell innendørs innbyr til fysisk aktivitet. I idrettsbarnehagen jobber de naturlig nok ekstra med rammeplanens fagområde *kropp, bevegelse, mat og helse*.

Benedikte Olafsen er mamma til Ulrik Olafsen Kalland (2). Hun er imponert over hvor tett på barna de ansatte klarer å være hele dagen, både inne og ute.

– Til tross for at Ulrik har diabetes type 1, noe som krever overvåking hele tiden, føler jeg meg helt trygg, sier Benedikte.

– Jeg kjører gjerne et stykke for at Ulrik skal få lov til å klatre så høyt han vil i ribbeveggen med trygge voksne til stede, sier hun.

LOV Å LØPE I GANGENE

Mens vi snakker, løper Ulrik fram og tilbake i gangen og sier «løpe fort, løpe fort»,

før han tar seg en tur opp i ribbeveggen, hele tiden med en voksen tett på. Her er det lov å løpe i gangene.

– Det folk først legger merke til hos oss, er at arealene utenom avdelingene også er lagt til rette for fysisk aktivitet. Vi er til stede hele tiden, både ved organisert og fri lek. Barna er blant annet veldig glad i å danse, de stuper kråke på tjukkassen, klatrer i ribbeveggen og hopper ned, sier styreren, mens Maren Bjørlin Egeland (2) danser ved siden av.

– Musikk er gøy, sier hun. Det er tydelig at bevegelsesgleden er stor.

ramesil@hotmail.com

FORNØYD MOR: Benedikte Olafsen, mamma til Ulrik (2), forteller at hun er spesielt imponert over at de voksne klarer å være så tett på barna gjennom hele barnehagedagen.

«JEG KJØRER GJERNE ET STYKKE FOR AT ULRIK SKAL FÅ LOV TIL Å KLATRE SÅ HØYT HAN VIL I RIBBEVEGGEN MED TRYGGE VOKSNE TIL STEDE.»

Barn blir litt mindre kreative av nettbrett

BARN BRUKER MER FANTASI OG GÅR MER INN I ROLLER NÅR DE LEKER MED FYSISKE LEKETØY eller utkleddningsklær enn når de er på skjerm, viser en studie fra Uppsala universitet og University College London. 30 barn i alderen 2, 4 og 5 år fra flere barnehager deltok i studien, som er publisert i tidsskriftet Learning Media and Technology. Forskerne undersøkte barns frilek i barnehagen. De så på hvordan de lekte når de brukte nettbrett sammenliknet med når de lekte med klosser eller utkleddningstøy. Det kunne se ut som barna levde seg mindre inn i leken når de var på skjerm. (*forskning.no*)

UTFORDRET: Dosent emeritus Svein Ole Sataøen (69) ved Høgskulen på Vestlandet (t.v.) har i år gjennomført det 9 mil lange Vasaloppet i god stil sammen med barna Ane og Hogne Lerøy Sataøen. Hans egen uttalelse i Første steg motiverte. Foto: Ane Lerøy Sataøen

Fikk drahjelp av Første steg til å gå Vasaloppet

For to år siden fikk dosent emeritus Svein Ole Sataøen ved Høgskulen på Vestlandet spørsmål om hva han gjør om fem år i et portrettintervju i Første steg. Da svarte han dette:

SPØRSMÅL OM ABONNEMENT?

MEDLEM: medlem@udf.no
IKKE-MEDLEM:
abonnement@utdanningsnytt.no

TIPS OSS om ny forskning og nyheter på fortesteg@udf.no

Økt mobbing i barnehagen

Foreldreutvalget for barnehager (FUB) opplevde en vekst i henvendelser om utestenging, vold og trakassering i barnehagen i 2022. Antallet rådgivninger gikk opp fra 223 i 2021 til 262 i 2022. En tredel av disse handler om ansatte som krenker barn. – Økt antall henvendelser om mobbing og krenkelser kan komme fra loven om trygt og godt barnehagemiljø som kom i 2021, sier leder Einar-Olav Larsen i FUB. (*NTB*)

– Barn, de skal man snakke til som til alle andre folk.

Anne-Cath Vestly, norsk forfatter (1920–2008)

– Ambisjonen er å gå Vasaloppet før jeg er 70, men i åpent spor og ikke i konkurranse med menn i kondomdress. Pensjonisten forteller at han stadig har blitt minnet på utsagnet fra Første steg.

– Det ble et visst press, forteller Svein Ole, og i år gjennomførte han det 9 mil lange turrennet sammen med datteren og sønnen. Skirennet går mellom Sälen og Mora i Sverige.

– Første steg motiverte og skal ha takk for drahjelp, forteller Svein Ole. I mer enn 25 år har han jobbet for å rekruttere og beholde menn i barnehagelærerutdanningen. Han har sittet i de nasjonale utvalgene som har evaluert rammeplanen, og blir hentet inn som ekspert fra barnehagelærerutdanning i hele Norden. Nå kan han også legge til Vasaloppet på en innholdsrik CV.

Slik blir barnehagene i 2030

Regjeringen vil at norske barnehager skal ha 60 prosent barnehagelærere og 25 prosent fagarbeidere innen 2030, ifølge den nye barnehagestrategien *Barnehagen for en ny tid*. Regjeringen vil også holde barnehageprisen lav og sikre at pengene som brukes på barnehage, går til barna. Den skal vurdere strengere regulering av matpenger i barnehagen og vil gå igjennom reglene for finansiering og styring av private barnehager. Regjeringen ønsker å prioritere små private og ideelle barnehager og vil vurdere å innføre strengere regler for kjøp og salg av private barnehager.

(regjeringen.no)

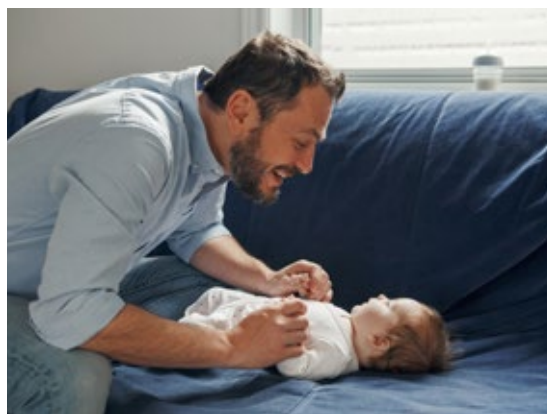
Barnehageeiere saksøker staten

Barnehagekjedene Espira, FUS og Norlandia går til sak mot staten. De saksøker også Oslo, Bergen, Malvik og Drammen kommuner. Barnehageaktørene mener de private barnehagen ikke får det samme tilskuddet som de kommunale, og at det er brudd på barnehageloven.

(kommunal-rapport.no)

Vi snakker likt til babyer over hele verden

Vi bruker lysere stemme, mer melodiose fraser og sier ordene langsommere og tydeligere når vi snakker til babyer enn til voksne. Det kalles barnerettet tale. Ny forskning viser at denne måten å snakke til babyer på er den samme i mange ulike språk. Forsker Christopher Cox ved University of York og Aarhus universitet er en av forskerne som har gått gjennom 88 studier om lyder i baby-språk. De har sett på språk i den vestlige verden. Nunne Englund, forsker i psykolog ved NTNU, er ikke overrasket over funnene. Hun sier det å snakke til babyer på denne måten er naturlig for oss og skjer nesten ubevisst uavhengig av hvor i verden vi bor. (forskning.no)

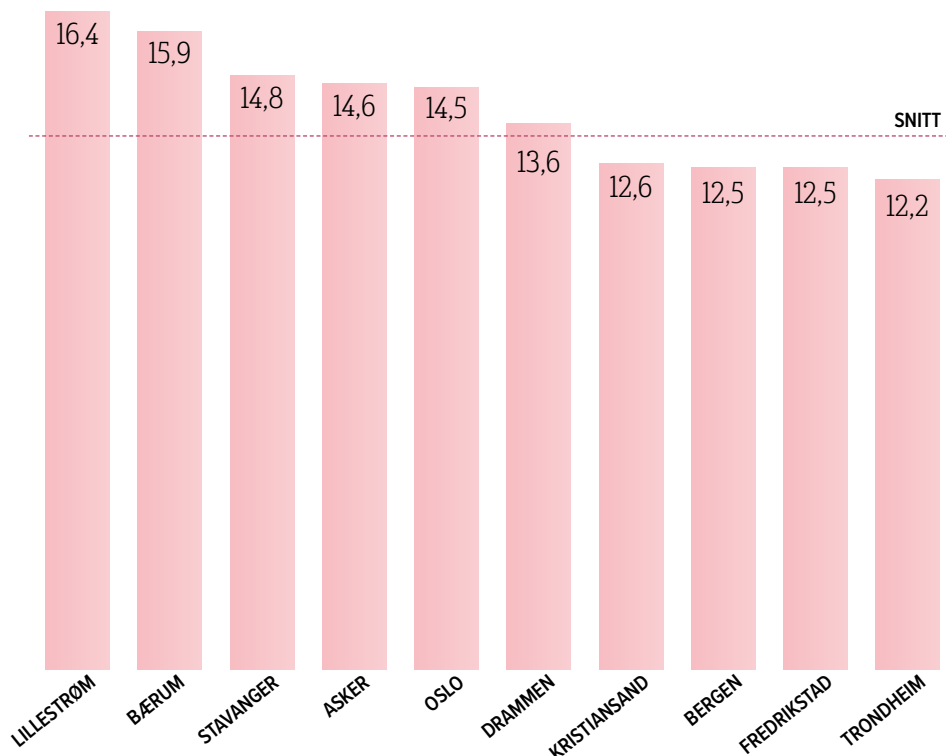

Mangler 2 600 årsverk

Norske barnehager mangler 2 579 årsverk for å oppfylle kravet om maks 14 barn per pedagogisk leder, viser siste tall fra Utdanningsdirektoratet. I 2021 manglet barnehagene 2 200 årsverk. (udir.no)

Barn per barnehagelærer i de 10 største kommunene

Det er i snitt 13,3 barn per barnehagelærer i Norge. Fra 2021 til 2022 gikk antall barn per barnehagelærer opp fra 13,1 til 13,3. Blant de ti største kommunene er det Lillestrøm som har flest barn per barnehagelærer, mens Trondheim har færrest. Kilde: udir.no

Asfaltsliterne i barnehagen er voksne som ikke er med i leken, men observerer den på avstand. De går glipp av mye, sier Ellen Steen.

Hvor er de voksne i leken?

Ellen Steen

barnehagelærerstudent ved
Universitetet i Sørøst-Norge,
campus Porsgrunn
ellenchr@live.no
Foto: privat

I frileken sier de voksne ofte: «barna leker så fint, så jeg vil ikke forstyrre den gode leken».

Når barna tar initiativ og inviterer oss barnehageansatte inn i leken, så viser de oss tillit. Det er også i leken relasjon og tillit skapes mellom barn og voksen. Voksne som står og ser på leken, går glipp av dette. Når voksne deltar i lek sammen med barna på deres premisser, er det med på å utjevne maktforholdet mellom barn og voksen. Det er ikke lenger den voksne som sitter på definisjonsmakten over hva som er rett og galt, men vi ser på barnet som et likeverdig subjekt.

VIL IKKE FORSTYRRE

Leken er en viktig læringsarena for barna. Lek er barns måte å oppleve verden på. Vi må ikke glemme at leken har en egenverdi. Det er gjennom leken barna lærer å opprettholde gode vennskap, utvikle sosial kompetanse og uttrykke seg. Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og vi voksne må gi rom for leken. Vi må være aktive og engasjerte i leken sammen med barna på deres premisser.

Jeg har observert at mange voksne nærmest er passive observatører der deres viktigste oppgave er å «passe på barna» og drive med brannslukking. Jeg opplever at samtaler om hva de ansatte skal gjøre etter jobb, er viktigere enn å være engasjert i leken sammen med barna. I frileken sier de voksne ofte: «barna leker så fint,

så jeg vil ikke forstyrre den gode leken». I noen tilfeller kan jeg være enig i det, men det er når jeg faktisk vet at det er en god lek, fordi jeg har vært til stede i leken med barna. Hvordan vet de voksne at det er en god lek, når de observerer den på avstand?

BLIR OBSERVATØRER

Hvorfor er det slik at de voksne ofte påtar seg observatørrollen? Er det fordi man ikke tør å slippe seg løs? Eller handler det om at man ikke gidder og egentlig bare venter på å dra hjem? Handler det om det siste, så har man ingenting i en barnehage å gjøre. Jeg vil ikke dra alle over en kam, for jeg har observert flere voksne som er veldig gode på å være aktive og engasjerte i barns lek. De ser når de må hjelpe barna eller tilføre noe nytt til leken, og når de kan tre ut av leken. Jeg stusser på hvorfor ikke alle jobber på denne måten? Vi må ikke glemme samfunnsmandatet og hvem vi er der for, nemlig barna. «Kaffeslabberaset» kan vi ta på pauserommet eller på fritiden.

I hvert nummer inviterer vi en student til å skrive om et tema han eller hun brenner for.

sove

Norskprodusert lekemagi med sand og vannlek fra Søve

Ønsker dere et uteområde skapt for aktivitet, rollelek, latter og læring? Med sand og vannlek fra Søve får barnas kreativitet og fantasi fritt spillerom.

Med vårt modulbaserte sand og vannlekesystemer lager vi rom for trinnvis oppgradering av uteområdet.

Her har dere mulighet til å starte i det små og bygge på med de modulene dere måtte ønske.

Våre produkter er produsert med vedlikeholdsfrie materialer, og har en forventet levetid på over 30 år!

Velg dine moduler og få et tilbud på sove.no

Norges eneste produsent av
Svanemerkede lekeapparater

HVA ER RETT Å GJØRE?

HVORFOR ER JEG
LEI MEG NÅ?

Følelser og opplevelser

HVORFOR BLIR
JEG SÅ SINT?

MÅ JEG DELE?

– I barnehagehverdagen

BIRTE SVATUN har i sine mange møter med barn (og voksne) observert hva barna gjerne vil snakke om – hva de kanskje ikke vet at de vil snakke om, og hva som føles nyttig å snakke med dem om.

Vet du alltid hva som er rett og hva som er galt? Hvis noen biter deg, er det da i orden at du biter tilbake? Er det alltid best å si det som er sant?

Ofte er det lurt å snakke med andre om det. Kanskje er dere ikke bestandig enige! Fortellingene i denne boka gir deg noe å gruble over.

BIRTE SVATUN/ TIRIL VALEUR (ILL.)
RETT ELLER GALT

Med sine små fortellinger og åpne spørsmål, er boka skreddersydd for de gode samtalene mellom voksen og barn.

Alle mennesker har følelser. Følelser er noe du kjenner inni deg. Du kan være glad. Du kan være sint. Men hvordan føles det egentlig, og hvorfor reagerer vi som vi gjør?

BIRTE SVATUN/ TIRIL VALEUR (ILL.)
HVA ER FØLELSER?

«Dette må jeg si er en av de mest grundige og troverdige bøkene om følelser jeg har lest. Den tar barn på alvor i deres små og store opplevelser.»

@bokhyllpedagogen

Bøkene om vennene i barnehagen er perfekte for å snakke om følelser og nye situasjoner enten i barnehagen eller hjemme.

BARNEHAGE-
VENNER

I dag er det litt vanskelig for Max å gå i barnehagen. Heldigvis vet Pelle råd, og ikke minst er alle vennene til Max der!

Alvin er minst i barnehagen. Han har aldri vært på tur med barnehagen før. Og store lekeplasser kan være skumle.

Mai har laget den fineste kaken i sandkassen, og gleder seg til å vise den fram. Men når hun ser en annen vei, tar Sara kaken og spiser den opp!

I dag skal Alma slutte med smokk. Hun får lov til å velge seg hva som helst i i bytte mot smokken, men det viser seg å ikke være helt enkelt likevel.

Selv om barnehagene jobber for en bedre organisering, kommer vi alltid tilbake til at det er for få ansatte til å dekke alle behov og krav, skriver Margaret Johansen.

Dagens bemanning i barnehagen er ikke god nok

Margaret Johansen
margaret.johansen
@tonsberg.kommune.no
styrer i Knapløkka barnehage
i Tønsberg

”
I gruppene med en ekstra ansatt har personalet nå tid til å følge opp primærbehovene til hvert enkelt barn.

På en dag med mye sykdom blant personalet tar jeg meg selv i å telle antall ansatte og antall barn. Det går opp ut fra bemanningsnormen med god hjelp av kjente og ukjente vikarer, men er det et godt tilbud for alle barn?

EN EKSTRA ANSATT PÅ AVDELINGEN

Barnehageansatte er ofte de første, utenfor familien, som tar vare på det kjæreste foreldre har. Vi blir vist stor tillit av familiene og barna. Gode relasjoner til personalet i barnehagen blir avgjørende for barnas trivsel og utvikling. Dyktige fagpersoner ser hva barna har behov for, og er den trygge basen barnet trenger i hverdagen. De trøster, hjelper, forklarer, leker og ser barna i sin gruppe. Barnehagene møter mange forventninger fra samfunnet til hva vi skal gi barna i løpet av barnehagetiden. Uten kompetente fagpersoner med godt faglig skjønn og klokskap klarer vi ikke å innfri alle. I tillegg må det være flere ansatte.

På to av avdelingene i barnehagen vår har vi fire ansatte. Hver avdeling har ni barn i alderen 1 til 3 år. Knapløkka barnehage er en av tre barnehager som har vært med i et forskningsprosjekt ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN). Barnehagene har hatt to ekstra ansatte – en fagarbeider og en pedagog – i et prøveprosjekt. I gruppene med en ekstra ansatt har personalet nå tid til å følge opp primærbehovene til hvert enkelt barn. Barna medvirker også i stor grad

i sin hverdag. En ansatt kan nå være aktivt til stede i leken og vite at de andre barna er ivaretatt av kollegaer. Det er lettere å dele barna i små grupper, og personalet kan gå hjem fra jobb med en følelse av å ha mestret jobben.

BEMANNING OG KVALITET

Kvalitet kommer ikke av seg selv, men er noe som må jobbes bevisst med hele tiden. Målet er alltid «til barns beste». Vi har kanskje noe å strekke oss etter når det gjelder organisering på de ulike avdelingene? Vi kan endre vakter, ha pauser tidligere eller senere, men vi kommer alltid tilbake til at det er for få ansatte til å dekke alle behov, krav og forventninger. Vikarer kan ikke erstatte de fast ansatte, men er en god hjelp for å få enkelte dager til å gå opp. De gode resultatene fra forskningsprosjektet ved USN er ikke overraskende for barnehagefolk. Antall fagpersoner i barnehagene må økes. På en dag med mye sykdom kan vi klare oss med bemanningsnormen, men det er ikke et godt nok tilbud for alle barn. Vi håper at resultatene fra prosjektet «Økt grunnbemanning» gjør noe med bemanningsnormen i barnehagene i fremtiden.

I hvert nummer inviterer vi en styrer til å skrive om et tema han eller hun brenner for.

LEKEKLOKE VOKSNE:

Fagmedarbeider Inger-Lene Akselsen lever seg helt inn i rollen som Askeladden når hun drar på vikingtokt sammen med Gustav Ringstad (tv.), Severin Pihl, Alfred Apeland og Ella Trøien i Tuften barnehage.

Her er de ansatte med i leken

I Tuften barnehage blir de ansatte med barna og Askeladden til månen.

Det gjør barna bedre i språk og flinkere til å leke.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK FOTO: CHARLOTTE WIIG

Barna i Tuften barnehage kan møte Klatremus som sitter i trærne og kaster kongler ned på barna og foreldrene når de kommer om morgenen.

De kan støte på Drømmeprinsen fra Pulverheksa som leiter etter hårføneren sin, eller Askeladden som lurar på om de vil være med på backpacking. I sju år har barnehagen jobbet for at de voksne skal være aktive i barnas lek.

– Barna elsker at vi er med i leken, og de leser hvem som er villig til å være med i leken. Får du ingen invitasjon til lek, har du en jobb å gjøre, sier pedagogisk leder Kristin Ringstad i barnehagen, som ligger i Stokke i Sandefjord kommune.

TEATER HVER MÅNED

– Vi har hatt lek som satsingsområde i sju år, men føler at det er umulig å slippe leken. Vi blir ikke utlært om lek og ser flere nyanser jo mer vi leker. Vi ser hvor utrolig viktig leken er for barns liv, sier Ringstad.

Hvert år har barnehagen et eget prosjekt over flere måneder, og det fortsetter i barnas lek etterpå. I fjor fikk forslaget *Askeladden på backpacking* flest stemmer blant barn og ansatte. Foreldre har sydd kostymer, snekret benker og malt kulisser i barnehagen sammen med de ansatte. De har laget trollhule med små krakker av stubber, malt veggmalier med slott, vikingskip og troll og handlet trau og tresleiver på loppemarked. Vil barna at Askeladden skal reise til månen, kaster de ansatte seg rundt og lager en romrakett.

– Du må være fininnstilt med blikket ditt skal du fange opp lekeinvitasjonen fra de yngste barna, sier Ringstad. Nå sitter fire-åringene utenfor trollhula og er klare for de ansattes månedlige teaterforestilling. I dag møter de Askeladden og trollet, som har tatt prinsessen til fange.

– Vi må lage en plan for å lure trollet, sier

**«DU MÅ VÆRE
FININNSTILT MED BLIKKET
DITT SKAL DU FANGE OPP
LEKEINVITASJONEN FRA
DE SMÅ BARNA.»**

TEATER: Fagmedarbeider og «Askeladden» Inger-Lene Akselsen (t.v.) og «prinsesse» og barnehagelærer Agnieszka Szewczuks lurer «trollet» Anita Johnsen til å spise om kapp med Askeladden til han sovner.

Askeladden i fagarbeider Inger-Lena Akselsens skikkelse. Sammen med barna bestemmer Askeladden seg for at han skal spise om kapp med trollet til trollet er så mett at det sovner, og så ta med seg prinsessen og rømme.

– Tusen takk for at dere hjelper oss å gjemme oss for trollet, sier Askeladden.

– Vi er småtroll, og vi hjelper dere når som helst, svarer et av barna, idet Askeladden og barnehagelærer Agnieszka Szewczuks, som prinsessen sniker seg ut av rommet.

LEKEKLOKE VOKSNE

Styrer Kristin Hove-Ødegård sier de er opptatt av å ha lekekloke voksne, som gir næring til leken. Hun sier det er flere måter å være lekeklok på, som å ta ulike roller i leken, se og inkludere alle barn, inspirere til lek og støtte og samarbeide med kollegaer i leken. De er opptatt av at lek skal være lek, den skal gi glede og lyst.

– Frilek defineres ofte som lek uten voksne.

LEK SOM STRATEGI:

– Når du har hatt leken som strategi i sju år, er det umulig å slippe leken, forteller styrer Kristin Hove-Ødegård (t.v.), pedagogisk leder Kristin Ringstad med sønnen Anton, pedagogisk leder Elisabeth Flatland og spesialpedagog Liss Berit Ingebrigtsen. Da barna ville dra til månen med Askeladden, lagde de ansatte denne romraketten.

KLER SEG UT: Utkledningstøy, stoffer og rekvisitter er lett tilgjengelig i Tuften barnehage, slik at spesialpedagog Liss Berit Ingebrigtsen (t.v.) og pedagogisk leder Elisabeth Flatland kan kle seg om til konge eller Leonardo da Vinci i leken med barna.

Slik tenker ikke vi. Frilek er lek der de voksne er til stede, men de voksne skal ikke ta over og styre leken. Barna skal eie leken. De voksne kan fylle på med det barna er opptatt av, sier styreren. De voksne er enten lekeleder, rekvisitør eller scenograf. Lekelederen bruker seg selv i leken og tar initiativ. Rekvisitøren legger for eksempel frem tepper eller planker i gangen og sier til barna at det ikke er lov å trække på gulvet, eller er rampenissen som har byttet om på sko og klær i barnas garderobe. Scenografen finner noe som kan være et romskip når barna vil dra til månen som astronauter. De har lagd skrepper til alle barna og gått i skogen for å se hva de kan finne der, akkurat som Askeladden. Da hørte de begeistrende rop: «Jeg fant, jeg fant!»

VEILEDER HVERANDRE

– Jeg ser veldig sjelden kaffepraten med voksne samlet på ett sted mens barna leker, sier styreren. De ansatte sitter på gulvet

«BARN HER ER KVANTESPRANG
FORAN BARN PÅ SAMME ALDER
BÅDE I LEKEKOMPETANSE, SPRÅK
OG INKLUDERING.»

MORO MED TEATER:
– Trollet ser så dårlig at
det bør gå til Specsavers,
sier Askeladden til latter fra
pedagogisk leder Zev De
Vreught og barna.

LEKEKLOKE VOKSNE

De tar ulike roller i leken: De er engasjerte, gir rom og muligheter for lek. De er reflekterte i leken, deltar aktivt i barnas lek og er veiledere som støtter barna. De er på gulvet, leker på barnas premisser uten å ta over leken og er pålogga og tilstedeværende her og nå.

De ser alle barna: De lytter til og ser barna og hjelper barna med å videreutvikle det de synes er gøy. De er nysgjerrige på barna og deres lek og bidrar til å inkludere andre barn i pågående lek. De lar barna medvirke, ser barnas lekesignaler og tar tak i barnets styrker. De stempler ikke barn, har omsorg for alle og lærer barna sosial kompetanse og respekt for hverandre. De vurderer hele tiden individuelle behov i forhold til fellesskapet.

De inspirerer til lek: De bruker fantasi i leken og bidrar til å utvikle leken og tilføre nye elementer. De er åpne for nesten all slags lek, er spontane, kreative, lekne og fleksible. De bruker personalets styrker som å leke det de er gode på, og synes er gøy. De inspirerer barna til positive mestringsopplevelser.

De styrker samholdet i personalet: De støtter og samarbeider med kollegaer. De er forståelsesfulle kollegaer som vet at det er krevende å leke. Å ha det gøy på jobb gir positiv energi. De spiller på andre voksnes initiativ når de er kledd ut i rollen.

Kilde: styrer Kristin Hove-Ødegård i Tuften barnehage

Tema

MALTE SLOTT: Foreldre og ansatte har malt veggmalier i barnehagen, som dette av slottet, i forbindelse med prosjektet om Askeladden.

SMÅ DETALJER: I trollhula henger det bilder av troll laget av trepinner og hyssing.

sammen med barna. Alle ansatte lager sine egne mål for å være lekekloke. De heier frem leken. De skryter av og veileder hverandre for å bli mer lekekloke.

– De ansatte må være genuint til stede. Tankene kan ikke være på noe annet. Blikk og mimikk må vise at du har lyst til å være her. Du må finne igjen barnet i deg. Barna avslører deg raskt om du ikke er til stede, sier styreren. Hun sier noen ansatte har denne kulturen naturlig i seg, mens andre må

HVORDAN ER DU SOM LEKER?

En *lekeleder* bruker seg selv i leken og tar initiativ.

En *rekvisitør* legger for eksempel frem tepper, planker eller gjenstander i gangen og sier til barna at det ikke er lov å tråkke på gulvet, eller er rampenissen som har byttet om på sko og klær i barnas garderobe.

En *scenograf* finner noe som kan være et romskip når barna vil dra til månen som astronauter eller seile med Skibladner.

Kilde: styrer Kristin Hove-Ødegård i Tuften barnehage

HEMMELIG KOFFERT: – Hva finner vi i denne kofferten, mon tro, spør fagarbeider Inger-Lene Akselsen Ella Trøien og Severin Pihl.

«JEG SER VELDIG SJELDEN KAFFEPRATEN MED VOKSNE SAMLET PÅ ETT STED MENS BARN LER.»

gjenskape og finne den frem igjen. Styreren sier de fletter rammeplanens oppgaver inn i leken, og har lekebrillene på i alt de gjør. De har heller ikke tradisjonelle samlingsstunder.

– Vi tar opp det barna er opptatt av. Vil barna at Askeladden skal dra med Skibladner, som et av barna gjorde i helgen, lager vi en båt av kasser. Vil de dra til månen, bygger vi en romrakett, forteller pedagogisk leder Elisabeth Flatland.

SER RESULTATER I LEK OG SPRÅK

– Jeg har jobbet i flere barnehager, og barn her er kvantesprang foran barn på samme alder både i lekekompetanse, språk og inkludering, sier spesialpedagog Liss Berit Ingebrigtsen. Hun forteller at barna med spesielle behov blir inkludert i leken.

– Jeg og barna er ikke på utsiden, men på innsiden. Det er veldig unikt i denne barnehagen. Alle får et innblikk i barnas utfordrin-

ger. Vi er et lag, en enhet, sier Ingebrigtsen. Barna leker i små grupper, og minoritets-
språklige barn blir også lettere inkludert da, ifølge spesialpedagogen.

– Jeg ser at barna her har en lekekompetanse som savner sidestykke, sier spesialpedagogen. Barna lager grønne matkasser om til flytårn og biler.

– Et barn som hadde dårlig språk da det startet i barnehagen, har et helt utrolig vokabular nå. I tillegg ser vi glede og jubel blant barna, sier spesialpedagogen. Når et barn vil ut av leken, forsøker hun å gjøre det slik at det ikke blir leit for de som er igjen.

FÅR ENERGI AV Å LEKE

– Det viktige med å være lekeklok er å ha et bevisst forhold til det vi gjør. Vi vet at barn lærer gjennom leken, men for oss er det en positiv bivirkning. Det kan gi mye energi å leke, men det kan også være krevende fordi du bruker deg selv mye. Du må vurdere når du skal gi leken en ekstra impuls, hvordan du kan få med barnet i hjørnet, og når du skal vente og se hva barnet gjør hvis det oppstår en kime til konflikt, sier pedagogisk leder Kristin Ringstad. Hun sier det blir mer gøy å komme på jobb når hun vet de kan leke.

– Hjertet vårt banker ekstra hardt for lek. Målet med alt vi gjør, er å gi inspirasjon til lek. Det er når eventyret slutter, at det blir spennende, for hva skjer da? Snipp, snapp, snute, så kan leken begynne. Ved å jobbe med prosjektarbeid gir vi barna en felles historie. Ikke alle har et forhold til Askeladden, men når vi levendegjør ham i barnehagen, får alle barna en felles referanse, sier Ringstad. Hun forteller at de også tar med seg leken og prosjektene ut på tur i skogen. Der kan barnet møte et troll som sitter på en stubbe, eller Daidalos og Taurus fra NRK Super.

IKKE LOV Å FORSTYRRE LEKEN

– Kommer du utkledd som troll, får du energi av det, og vi lever i det sammen med barna, forteller Ringstad. Hun sier ansatte er opptatt av at det er lov å være litt gal, som da hun begynte å bake kake sammen med barna klokka halv åtte om morgenen. De lekte at tyvene hadde stjålet kaker av Pippi, og da foreslo et av barna at de kunne bake en kake til tyvene, slik at de ikke trengte å stjele mer.

– Spontanbaking en fredagsmorgen er kjempegøy, men det krever et team som

VEGGMALERI: Foreldre og ansatte har malt et veggmaleri av trollet i prosjektet om Askeladden.

samarbeider og er enige om å prioritere leken, og som tåler at det kan bli litt kaos, sier Ringstad.

– Det er ikke så mye du kan gjøre feil om du er til stede i leken, sier Ringstad. Men det er en ting de ikke får lov til å gjøre:

– Du forstyrrer ikke noen som er opptatt av lek. Vi har respekt for leken, sier den pedagogiske lederen.

line@utdanningsnytt.no

ANNONSE

Ta med hele barnehagen til Malawi!

Ny barnemusikk fra Silje og Maria

Nytt og variert pedagogisk opplegg fra FORUT tilpasset rammeplanen.

Bli kjent med femåringen Hampless fra Malawi.

Hampless og det varme hjertet

FORUT Barneaksjonen

Informasjon og påmelding på forut.no/barn

Mange barnehagelærere synes det er **Vanskelig** å leke

De er redde for å ødelegge leken og sier **det er vanskelig å få tid til det**, viser en ny studie.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK FOTO: SONJA BALCI OG ADOBE STOCK

Jeg ble overrasket over hvor mange barnehageansatte og lærere som synes det er ukomfortabelt og vanskelig å leke, sier Anne Greve, professor i barnehagepedagogikk ved OsloMet. Hun er en av tre forskere som har undersøkt lærernes deltakelse i barns lek i barnehage og skole. Studien har pågått i ni år, og nå i vår kom boka *Sammen i lek* om forskningsprosjektet. Målet er å finne ut hvordan lærerne kan delta i barnas lek på måter som fører til mer lek.

REDD FOR Å ØDELEGGE LEKEN

Studien viser at barnehageansatte synes det er vanskelig å få tid til å leke, og at de er redde for å ødelegge leken. Universitetslektor Eilen Bergvik sier det handler om et ønske om å beskytte barnas lekekultur. Hun er en av forskerne i studien, som er et samarbeid mellom drama og pedagogikk.

– Å delta i leken blir assosiert mer med å styre leken og skulle lære barna noe bestemt gjennom leken. Vi er opptatt av hvordan lærere kan delta i lek uten å styre leken mot bestemte læringsmål. Det er noe annet å delta når målet med leken ikke er noe annet enn lek, sier Bergvik. Forskerne har gjort gruppeintervjuer og individuelle intervjuer med barn og lærere i barnehager og skoler. De har også deltatt og lekt med barn og hatt videoobservasjoner av barnehagelærere. Barna i studien sier derimot at de voksne ikke ødelegger leken når de blir med, og flere sier de voksne bør leke mye mer enn de gjør.

DU MÅ GJØRE DET BARNA GJØR

– Barna sier de voksne ødelegger leken

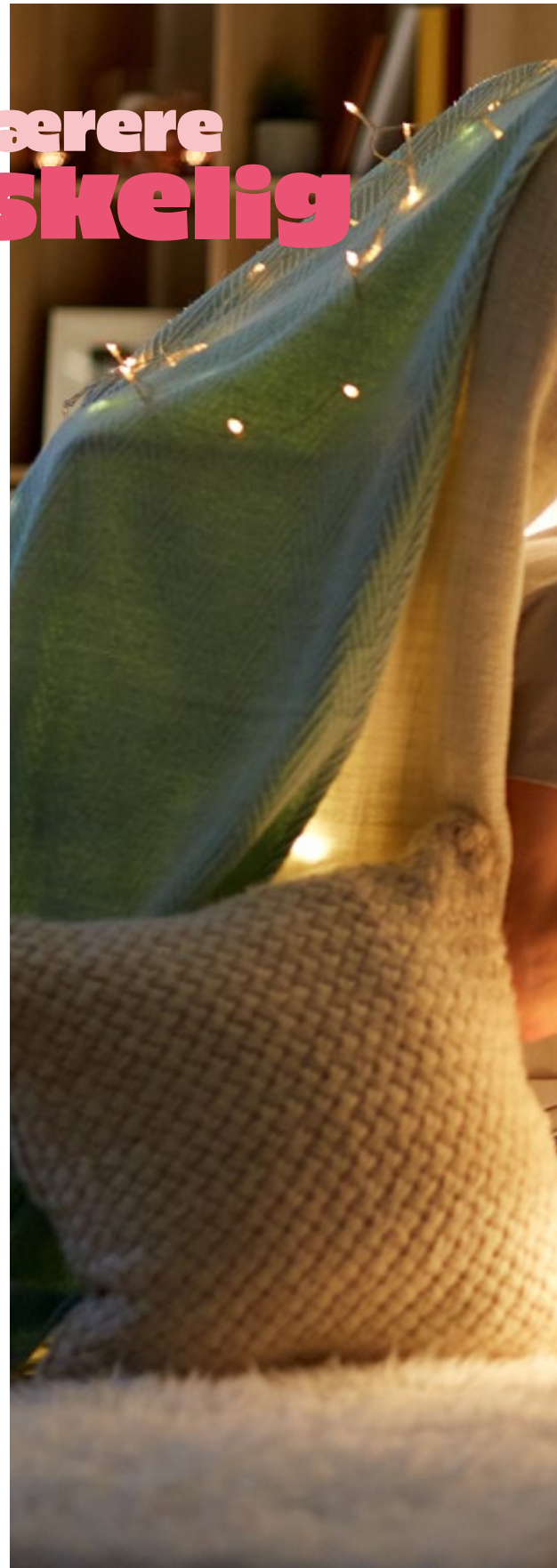

PROFESSOR: – Det er viktig å ha nok kunnskap om lek til at det ikke blir et personlig nederlag om barna ikke vil leke det du foreslår, sier Anne Greve ved OsloMet.

UNIVERSITETSLEKTOR: Barna sier de voksne ikke ødelegger leken når de voksne blir med i leken, men når de avbryter den fordi det er ryddetid, eller de skal ut, forteller Eilen Bergvik ved OsloMet.

BLI MED: Lytt til barnas ideer og prøv å skape noe sammen med barna. Ikke ha for store forventninger om at leken skal bli på en bestemt måte, sier forskerne ved OsloMet som har undersøkt lærernes deltakelse i barns lek i barnehage og skole.

**«DET GIR MER STATUS Å
SI AT I DAG HAR VI
JOBDET MED TALL, ENN
Å SI AT VI HAR LEKT OG
VÆRT PÅ MARS.»**

**«ANSATTE SOM LYKKES I
LEKEN, FORTELLER AT DE
FØLTE EN GLEDE.»**

når de avbryter den fordi det er ryddetid, eller de skal ut, sier Bergsvik. Hun påpeker at de voksne må gjøre det samme som barna gjør når de leker, og ikke kjøre på med sin egen lekeidé. Du kan gjøre som barna: veksle mellom å være scenograf, skuespiller, regissør, forteller og tilskuer. Du kan gå inn i en rolle og ta på deg en

DETTE FORER TIL MER LEK

Se leken som et skapende uttrykk som barn vil lage sammen med andre, også voksne. Lytt til barnas ideer og prøv å skape noe sammen med barna, senk skuldrene og bli med. Ikke ha for store forventninger om at leken skal bli på en bestemt måte.

Se om hverdagen kan organiseres på en annen måte, slik at det blir tid og rom for lek.

Sett av tid til å se hvem som leker sammen, hva slags tema de er opptatt av, og hvorfor leken avbrytes.

Øv deg på å leke ved å gjøre det samme som barna, og ikke kjør på med din egen lekeidé.

Si ja til barnas forslag i leken og bygg videre på det barna gjør.

Tenk på teater og mulighetene som finnes for å skape en verden «på liksom». Det kan være å gå inn i en rolle, å bygge noe eller å «spise» plastloff med egg som barna har laget til deg.

Du kan komme med forslag uten å styre leken, som å si «og så ble det natta». Er det snø ute, kan du begynne å bygge hus i snøen og se om barna er interessert i det. Du kan begynne med en liten mus, og få den til å leve ved å si: «Jeg tror jeg skal finne meg et hus.»

La det ikke bli et personlig nederlag om barna ikke vil leke det du foreslår. Å komme med innspill som ikke blir mottatt, betyr ikke at du ikke er likt, men at barna hadde en annen idé.

Bidra i leken ved å komme med forslag.

Legg fra deg tanken om at barna skal lære noe gjennom leken. Da kan du oppleve at de lærer noe likevel, uten at det var intensjonen.

Kilder: universitetslektor i drama Knut Olav Kristensen ved OsloMet, universitetslektor i pedagogikk Eileen Bergvik og professor i barnehagepedagogikk Anne Greve

hatt og bli en bussjåfør eller en heks. Du kan være regissør, og uten å styre leken, kan du komme med forslag som «og så ble det natta». Er det snø ute, kan du være scenograf og begynne å bygge hus i snøen og se om barna blir interessert i det, ifølge Bergvik.

– Det som kjennetegner leken, er at du ikke kan styre det som skjer. Du kan få en idé og komme med forslag, men mest sannsynlig blir det ikke som du hadde tenkt. Slik er det å leke, sier Bergvik. Hun sier at de fant ut at det er viktig å kunne improvisere i lek.

– Du må bygge videre på det som har skjedd i leken. Det er ikke enkelt å leke. Du trenger kompetanse for å leke, både om improvisasjon og drama, sier Bergvik.

LEK GA NÆRERE RELASJON

Flere av de ansatte i studien begynte å leke etter å ha utfordret seg selv. En vikar som barna ikke ble helt trygg på, satt og spiste sammen med barna, da et av barna sa: «Har du brunost på maten, blir du til et troll.» Vikaren tok en bit av brunostskiva og ble til et troll. Da hun kom tilbake uka etter, spurte barna hva hun hadde på matpakka si.

– Det gjør inntrykk på barna når de voksne deltar. Hun viste dem at hun snakket deres språk, forteller Anne Greve. Plutselig ble det en tettere og nærere relasjon mellom vikaren og barna, og de begynte å spørre henne om hjelp.

– Det er viktig å ha nok kunnskap om lek til at det ikke blir et personlig nederlag om barna ikke vil leke det du foreslår. Det er lett å tenke at barna ikke liker deg. Den erfaringen opplever også barn i lek. Å komme med innspill som ikke blir mottatt, betyr ikke at du ikke er likt, men at barna hadde en annen idé. Går leken i en annen retning enn du hadde tenkt, må du ta det på en profesjonell måte, sier Greve.

LEK HAR LAV STATUS

– Mange lærere opplever at det er utfordrende å delta i leken selv om de vet hvor viktig det er for barna. Det er skremmende fordi lek er det viktigste barn gjør. Det kan virke som leken har lav status, og det er ikke rart, for barnehagelærerne og

lærerne har lite om lek i utdanningen, sier Greve. Hun påpeker at det står lite om lek i rammeplanen for barnehagelærerutdanningen.

– Det er et veldig læringstrykk i barnehagen med vekt på språk og matematiske kunnskaper. Det er et akademisk trykk som skyver leken ut, påpeker Greve og sier det også er en internasjonal trend. Hun forteller om en barnehagelærer i studien som sa hun lekte mer med barna da hun var assistent. Da hun ble pedagogisk leder, fikk hun så mye ansvar på sine skuldre at hun lekte mindre.

– Det gir mer status å si at i dag har vi jobbet med tall, eller at barna har skrevet, enn å si at vi har lekt og vært på Mars, sier Greve. Hun understreker at det er mange barnehagelærere som er flinke til å leke.

USIKRE I LEKEN

– Mange ansatte har lyst til å leke, men er usikre på hvordan. Barn trenger tid

UNIVERSITETSLEKTOR I DRAMA: – Lek har mye til felles med teater. I dramatisk lek, rolleleken, viser barna sine tanker, følelser og ideer ved å skape roller, sier Knut Olav Kristensen ved OsloMet.

og rom til å leke, sier universitetslektor i drama Knut Olav Kristensen. Han sier de ansatte prøver å passe på at alle får være med i leken, samtidig som de ikke skal avbryte den fordi et annet barn må inn i leken, eller de må gjøre noe annet.

– Ansatte som lykkes i leken, forteller at de følte en glede, forteller Kristensen. En av barnehagene i studien, som jobbet med språkgrupper, oppdaget hvor mye språk barna produserte i leken. De fikk et nytt syn på å jobbe med språk, ifølge Kristensen. Han sier leken fører til verdifulle relasjoner.

– Barn opplever det å skape når de leker. Voksne og barn møtes i et felles «på liksom». Lek har mye til felles med teater. I dramatisk lek, rollelek, viser barna sine tanker, følelser og ideer ved å skape roller, gi gjenstander ny mening og gjøre rommet og møbler om til scenografi i sin lek, sier Kristensen.

line@utdanningsnytt.no

ANNONSE

Polylino

Oppdag en verden av språk og litteratur med Polylino - den flerspråklige bildeboktjenesten for barnehager!

- ✦ Vekk barnas leselyst og språklig mangfold med Polylino.
- ✦ Les og lytt til bøkene, og bruk dem til en rekke pedagogiske aktiviteter som høytlesing, dialogisk lesing og utgangspunkt for lek og andre kreative prosesser.
- ✦ Med ubegrenset tilgang til bøker på 65 språk, er Polylino det perfekte verktøyet for å styrke barnas norskkunnskaper og morsmål.

Skann QR-koden eller besøk oss på www.ilteducation.no for mer informasjon og gratis prøveperiode til barnehagen!

UTELEK: Barnehagen har brukt dekk for å skape en egen gravesone i sandkassa. De har laget et utekjøkken og brukt stokker og stubber for å skape flere soner i uteområdet.

Lekemiljøet betyr mye for barnas lek

Det er **stor forskjell på hvor mye barna leker i barnehagen**, viser studie. Det er mulig å gjøre noe med.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK FOTO: ENCOMPETENCE

Det var store individuelle forskjeller blant barn når det gjaldt hvor mye de lekte i frileken. Noen barn lekte nesten hele tiden, mens andre barn gikk mye rundt uten å ha noen å leke med, sier første-

amanuensis Ole Johan Sando ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH). Han er en av forskerne bak studien *EnCompetence* og har undersøkt hvilken betydning det fysiske miljøet inne og ute i barnehagen har for barn.

DÅRLIG TILGANG TIL MATERIALER

Forskerne har undersøkt lekemiljøet blant 80 barn i 8 norske barnehager, både barnehager med stor naturtomt og barne-

hager midt i byen. Forskerne undersøkte barnas lek, trivsel, involvering og fysiske aktivitet. Sando ble overrasket over hvor stor forskjell det var mellom barn i hvor mye de lekte. En del barn gikk over halvparten av tiden rundt uten å ha noe å gjøre, fordi de ikke klarte å komme inn i leken eller ble avvist. I mange av barnehagene i studien hadde barna liten tilgang til materialer uten å måtte spørre voksne.

– Jeg trodde sykler bidro til fysisk aktivitet, men ble overrasket over at så mange barn satt i ro på syklene, og at mange barn var lite aktive i utetiden, sier Sando. Barna som var lite aktive inne, var også lite aktive ute.

– Studien viser at et mangfold av materialer er viktig for å stimulere til lek både inne og ute, sier Sando. Det gjelder både leker som biler, spader, bøtter og sykler med *definert* bruk og *udefinerte* materialer som stoffer, planker, pinner og stubber.

LITE FYSISK LEK INNE

– Det er lite fysisk lek inne og lite rollelek ute i barnehagen, sier professor Ellen Beate Hansen Sandseter ved DMMH. Hun

er prosjektleder for studien. Hun sier liten tilgang til materialer, som klær og tøy, kan forklare hvorfor det er lite rollelek ute.

– Mange av barnehagene har ting i boden, og det er ikke der barna setter i gang sin lek, sier professoren. De yngste barna i studien må gå langt for å finne materialer å leke med.

– På tiden det tar å finne materialer ute, kan leken dø ut, sier professoren. Hun anbefaler barnehagene å ha lekesoner som kan inspirere til rollelek ute.

– Når barna dramatiserer, kan et utekjøkken bli til en restaurant, der barna lager sandkaker, leiregrøt eller lapskaus. Barna må ha materialer som kan inspirere dem til å holde på i lang tid, sier Sandseter.

HOPPEROMMET FORSVUNNET

En forklaring på at det er lite fysisk lek inne, kan være at hopperommet er forsvunnet.

– Hopperommet ble lett et rom med mye støy og aktive gutter der man kunne lukke bråket inne. Det ble en trykkokerfølelse, sier Sandseter. En av barnehagene i studien hadde en egen sone med skummimadrasser på avdelingen. Der var

FYSISK INNELEK: Lag lekesone til fysisk lek inne med matter og skumgummiklosser som barna kan klatre på og bygge med.

PROFESSOR: – Det er lite fysisk lek inne og lite rollelek ute i barnehagen, sier Ellen Beate Hansen Sandseter ved DMMH. Foto: DMMH

FØRSTEAMANUENSIS: – Et lekemiljø som inviterer til lek og gjør det mulig å leke med andre barn, bidrar veldig sterkt til barnas trivsel, sier Ole Johan Sando ved DMMH. Foto: privat

Ulike typer lek

Symbolisk lek er rollelek, fantasilek og dramatisk lek der barna skaper sitt eget univers.

Konstruksjonslek er lek som handler om å bygge og konstruere.

Funksjonell lek er den fysiske aktive leken, bevegelseslek og lek som utfordrer grovmotorikken. Barn kombinerer ulike typer lek. De kan klatre (funksjonell lek) mens de leker Spiderman (symbolisk lek).

Kilder: førsteamanuensis Ole Johan Sando og professor Ellen Beate Hansen Sandseter ved DMMH.

Tema

ULIKE MATERIALER: Et mangfold av materialer er viktig for å stimulere til lek både inne og ute. Det gjelder både leker som biler, spader og bøtter med definert bruk og udefinerte materialer som skjell, pinner og stubber.

EnCompetence

En studie for å finne ut hvilken betydning det fysiske barnehagemiljøet har inne og ute.

Målet er å gi barnehagene kompetanse til å utvikle barnehagenes inne- og utemiljøer.

Det er et samarbeidsprosjekt mellom DMMH, OsloMet, Nasjonalt kunnskapssenter for barnehager, Espira, Læringsverkstedet og Trondheim kommune.

Les mer: barnehagemiljo.no

det masse fysisk lek. En annen barnehage byttet ut møbler i voksenstørrelser med møbler i barnestørrelser som barna kunne snu og klatre på.

– For å få til fysisk lek inne handler det om å tenke utenfor boksen. Barn skal ikke klatre i gardinene, men vi må tenke over hvorfor vi har de reglene vi har. Skru fast bokhylla, så går det an å sitte i den, påpeker Sandseter.

ENDRINGER GA ØKT TRIVSEL

Endringene i det fysiske miljøet førte til mer lek, viser studien.

– Et lekemiljø som inviterer til lek og gjør det mulig å leke med andre barn, bidrar veldig sterkt til barnas trivsel, sier

LANDSBY-SONE: I en barnehage flyttet de lekehuset og gapahuken sammen på uteområdet, tilførte kabeltromler og lagde et utekjøkken, slik at det ble et lite tun. De lagde en sykkelsti gjennom tunet og en kjøkkenhage der barna kunne høste mat til landsbyen.

LEKESONER: En malt kabeltrommel, et teppe, hyller og planter er blitt til en sone for lek med dyr, mens en skillevegg, stoffer og matter er blitt til en krok der barna kan være for seg selv.

Sando. Forskerne så også at barn som leker, er veldig involverte.

– En forutsetning for dybdelæring er at barna er engasjerte og involverte. Leken gir barna gode forutsetninger for læring, sier Sando. Han oppfordrer barnehager til å la barna ta med seg pinner, kongler og naturmaterialer tilbake til barnehagen når de er på tur.

– Tenk på pinner som en ressurs, i stedet for en utfordring som noe de kan få i øyet eller fekte med, sier Sando.

TRENGER IKKE VÆRE DYRT

Barnehagene i studien fikk 10 000 kroner til å forbedre både inne- og utemiljøet.

La materialene være tilgjengelige

Ha materialene i barnehøyde og la dem være synlige for barna ute og inne.

Ha materialer i boder og skur med lett tilgang for barna.

La barna ha tilgang på naturmaterialer

La barna ha tilgang på sand og vann, steiner, stubber, stokker, kvister, blader og kongler.

Lag soner med trær, gress, busker og blomster.

Ha naturmaterialer også inne.

Plant bærbusker og frukttrær. Barna bruker blader fra busker i rolleleken.

Slik kan du forbedre det fysiske lekemiljøet

Ha fleksible lekeområder

Flytt hyller og sofaen ut i rommet. Da får du krokar du kan skjerme.

Flyttbare hyller, kasser med hjul og tepper kan skape skjermede soner.

Legg matter på gulvet i garderoben. Da kan den brukes til tumlelek deler av dagen.

En gapahuk med låsbare dører kan være lager for sykler om natten.

Ha ulike lekesoner

En lekesone er et avgrenset sted som er tilrettelagt for lek. Gode lekesoner fører til mer lek.

Lag et utekjøkken med tilgang til vann, sand, kopper og ting som kan brukes sammen.

Lag en landsby-sone ute med et lekehus, en gapahuk og et utekjøkken.

Heng opp stoffer, utkleddingstøy og tekstiler til bruk i lek.

Flett et hus av greiner slik at barna får en skjermet krok til rollelek.

Lag lekesone til fysisk lek inne med puter og skumgummiklosser barna kan klatre på og bygge med.

La barna ha varierte materialer

Ha *definerte* leker og utstyr (biler, dukker, sykler, kjøkkenutstyr, utkleddingsklær og spader) og *udefinerte* materialer (leire, planker, stoffer, rør og korker) i gjennomskjulte kasser, gjerne etter farge, størrelse, form og tekstur.

Ha nok materialer til at flere barn kan leke samtidig.

La barna bruke tepper, benker og bord til å bygge hytter.

Spør foreldrene om de har gammelt kjøkkenutstyr eller klær dere kan få.

Noen gjorde endringer både inne og ute, andre bare det ene stedet. Noen fikk kabeltromler gratis fra en lokal bedrift, som de bygde hytter av. Andre fikk avdankte busker og vekster som ble til soner med natur. En gammel kjøkkenbenk og europaller ble til et utekjøkken foreldrene snekret på dugnad.

– Det er utrolig hva du kan få til for en billig penge hvis du er kreativ, sier Sandseter. Et råd er å la materialene stå til dagen etter, slik at barna kan fortsette leken.

– I en del barnehager er det ordning og reda som rå. Ha en dialog med renholderne, og rydd heller frem materialer som kan inspirere barna til lek når de kommer

morgenen etter, sier Sandseter. Dekk bordet i familiekroken eller bygg et halvt tårn. En barnehage som begynte med dette, fikk høre av foreldrene at det var lettere å leve med barna, fordi de gikk rett inn i lek.

– Å bruke 10–15 minutter etter at barna har dratt, til å sette frem ting til morgendagen er en liten investering i tid, hvis morgenen etter blir inspirerende og moro for barna, sier professoren.

line@utdanningsnytt.no

Les mer: barnehagemiljø.no

Kilder: førsteamanuensis Ole Johan Sando og professor Ellen Beate Hansen Sandseter ved DMMH

«FOR Å FÅ TIL FYSISK LEK INNE HANDLER DET OM Å TENKE UTENFOR BOKSEN.»

Lekemanus får flere barn med i leken

Et felles lekemanus skal hjelpe barn og voksne til å delta i leken i danske barnehager.

TEKST: MIKKEL KAMP FOTO: HELENE BAGGER

DANMARK

Med felles lekemanus får pedagogene i Børnehusene Kokkedal utenfor København øye på hvilke barn som er med i leken, og hvem som styrer den. De får samtidig verktøy til å hjelpe både barn og voksne til å delta i leken.

BARN HAR ULIK FANTASI

To toåringer sitter i en sandkasse. De lager kaker med sandformer og gir dem til en pedagog. «Hva er det i kaken?» spør pedagogen det ene barnet. Den er laget av både krem, nøttebunn og spiselige blomster, ifølge barnet. Det andre barnet får samme spørsmål og svarer at kaken inneholder sand og blader.

DANSK METODE:

Felles lekemanus skal sikre at så mange barn som mulig får ta del i lekefellesskap med andre barn, forteller daglig leder Kamilla Frost (t.v.) og pedagog Anne-Marie von Holck i Græstedgård barnehage og områdeleder Kristina Avenstrup for Kokkedal barnehager.

– Det er stor forskjell på barns fantasi og forestillingsevne. Noen av dem kjenner ikke til kodene som gir dem innpass i leken. Pedagogene kan hjelpe barn inn i leken, og i Kokkedal barnehager gjør de det ved å bruke felles lekemanus, forteller Kristina Avenstrup, som har vært med på å utvikle metoden. Hun er områdeleder for alle barnehagene i Kokkedal og forteller at lekemanus er et teoretisk begrep som lekeforskere har funnet frem til.

– Når barn leker, refererer de til en form for felles manus med tanke på roller og replikker. Metoden vi har utviklet, er et prak-

«NÅR BARN LEKER, REFERERE DE TIL EN FORM FOR FELLES MANUS MED TANKE PÅ ROLLER OG REPLIKKER.»

LEKER RESTAURANT: Pedagogene i Græstedgård barnehage har laget et lekemanus til en restaurantlek for å få en gutt inn i leken. Nå blir leken brukt av flere barn som Philou (t.v.), Sumayyah og Clara, forteller pedagog Anne Marie von Holck.

FELLES LEKEMANUS

Felles lekemanus er en pedagogisk metode som skal sikre at så mange barn som mulig får ta del i lekefellesskap med andre barn.

Metoden går ut på at hele barnegruppen systematisk introduseres for et utvalg av rolleleker, med utgangspunkt i barnas utvikling og interesser.

Leken kan ta utgangspunkt i et tema som pedagogene vil jobbe med, eller barnas interesser.

Når et barn skal hjelpes inn i leken, tar de ansatte utgangspunkt i et tema barnet er interessert i eller kan noe om.

Pedagogene forbereder leken ved å lage et skjema med ni punkter:

1. Roller
2. Skisse og samlingspunkt for leken
3. Tenkte scener for leken
4. Nøkkelreplikker
5. Gjenstander
6. Pedagogiske fokusområder
7. Variasjonsmuligheter
8. Spillerom for fantasi og medbestemmelse
9. Supplerende aktiviteter

Kilder: Kristina Avenstrup og Sine Hudecek og boken Kom ind i legen!

tisk og pedagogisk rammeverk til de voksne, forteller Avenstrup.

LEKEN ER IKKE FRI FOR ALLE

I Kokkedal barnehager skriver pedagogene konkrete manus til de lekene de ønsker å sette i gang hos barna. Her reflekterer de over hvilke typer lek det skal være, hvilke roller som er med i leken, hvilke scener barna kommer til å forestille seg, og hvilke replikker som er de bærende i leken. I lekemanuset står det også om pedagogene skal forberede leken ved å finne frem ting, eller hvilke pedagogiske satsingsområder som denne leken inneholder.

SKEPTISK TIL FRILEK: – Både forskning og erfaringene våre viser at den frie leken ikke alltid er bra. De sterke barna bestemmer, forteller områdeleder Kristina Avenstrup for Kokkedal barnehager i Danmark.

– Når pedagogen leker butikklek med noen barn, er det kanskje fordi lille Sara har behov for å bli støttet i en rolle for å få innpass i leken, forteller Avenstrup. Hun forteller at lekemanusene også blir brukt når pedagogene vil fokusere på et nytt emne som natur eller eventyr. Selv om pedagogene i Kokkedal barnehager jobber med felles lekemanus, tar barna også initiativ til mange andre leker.

Barns frie lek blir ofte fremhevet som den ideelle måten å leke på. Kristina Avenstrup er ikke enig i det.

– Det er en oppfatning av at det å leke

IDEER TIL LEK: Det er stor forskjell på barns fantasi, og noen trenger hjelp med å finne ideer til lek. Philou (t.v.), Sumayyah og Clara har mange ideer, som de forteller pedagog Anne Marie von Holck om.

DAGLIG LEDER: Kamilla Frost i danske Græstedgård barnehage forteller at de bruker lekemanusene til å se om det er noen barn som ikke er med i leken i det hele tatt.

PEDAGOG: Anne-Marie von Holck i Græstedgård barnehage forteller at de lagde en restaurantlek rundt en gutt som hadde mye kunnskap om mat og restaurantdrift fordi faren var kokk. De andre barna lyttet til gutten, og han ble mer med i leken enn før.

uforstyrret er noe bra, og at leken derfor skal være fri for de voksne innblanding. Men både forskning og erfaringene våre viser at den frie leken ikke alltid er bra. De sterke barna bestemmer, mens barn med mindre lekekompetanse må innordne seg. Leken er derfor ikke fri for alle, sier Avenstrup.

NOEN BARN ER IKKE MED

I arbeidet med lekemanus bruker pedagogene et analyseverktøy når de planlegger ulike leker. De snakker med barna om hva de leker på avdelingen, og hva barna er opptatt av. Pedagogene krysser også av for om det er barna eller de voksne som setter i gang leken, og hvilke interesser som ivaretas.

– Kanskje leker mange barn familie, fordi to av barna har fått et søsken og er veldig opptatt av å skifte bleie og gi den lille mat. Da blir deres interesser tilgodesett i denne leken, forteller Kamilla Frost, daglig leder i Græstedgård barnehage i byen Kokkedal. I sin analyse setter pedagogene navn på hvilke barn som er med i leken.

– Vi kan se hvilke typer lek barna leker, hvem som er med i leken, og hvilke interesser som blir tilgodesett. Det bruker vi til å se

om det er noen barn som ikke er med i leken i det hele tatt, forteller Frost.

RESTAURANTLEK BLE EN SUKSESS

Viser det seg at et barn ofte faller utenfor leken, lager pedagogene et lekemanus ut fra barnets interesser, som de får innblikk i ved å snakke med barnet og barnets foreldre. Anne-Marie von Holck, som er pedagog i barnehagen Græstedgård, forteller om en gutt som strevde med å komme inn i leken. Han ville gjerne være med, men hadde ikke knekt lekekoden. Hun lagde en plan sammen med en kollega for hvordan de kunne støtte ham. Guttens far er kokk, og pedagogene hadde lagt merke til at gutten fortalte mye om farens jobb og visste mye om å jobbe i en restaurant. De lagde derfor et lekemanus med en restaurant.

«DET ER STOR FORSKJELL PÅ Å BYGGE OPP EN LEK UT FRA ET BARNES INTERESSER OG Å SPØRRE EN GRUPPE BARN SOM LEKER, OM ET ANNET BARN FÅR VÆRE MED.»

STØTTER LEKEN: – Lekemanuset gjør det lettere for pedagogene å støtte barna i leken, fordi alle vet hva leken handler om, og hvorfor vi leker den, forteller Kamilla Frost, daglig leder i Græstedgård barnehage som leker med Clara, Philou og Sumayyah.

EGEN LEK: Selv om barna kan manuse til flere leker, finner Clara (t.v.) og Philou og de andre barna ofte på egen lek.

– Det betydde at gutten kunne tilføre noe i leken ved å fortelle hva vi kunne servere, og hvilke redskaper vi kunne bruke, forteller von Holck. Det fungerte.

– Vi kunne se at han vokste på det, og at de andre lyttet til ham. På den måten ble han mer med i lekefellesskapet enn før, forteller von Holck.

LAGER LEKER UT FRA BARNAS INTERESSER

– Det er stor forskjell på å bygge opp en lek ut fra et barns interesser og å spørre en gruppe barn som leker, om et annet barn får være med, forklarer Kristina Avenstrup.

– Spør en voksen om lille Viktor får være med å leke med magneter, vet barna godt at de skal svare ja. Men idet den voksne snur ryggen til, vil de ofte gjøre noe annet. Forskjellen er at du ved å bruke lekemanus skaper en lek rundt barnet som utvikler seg ut fra barnets interesser, initiativ og perspektiv. Du gjør barnet interessant i barnefellesskapet, så du leker barnet inn i stedet for at barnet bare blir tolerert, sier områdelederen.

mk@stickelberg.dk

ANNONSE

Bestill annonser for 2023

Utgivelsesplan

annonsefrist/utgivelsesdato

1	8. februar / 10. mars
2	26. april / 26. mai
3	6. september / 6. oktober
4	1. november / 1. desember

**Visste du at
annonser hos
oss sees av
73 000 lesere?**

Annonse-
informasjon:

Kontakt: Mona Jørgensrud i HS Media, mj@hsmedia.no

ULIKE SYN PÅ LEK:
Politikere, barnehage-
lærere og forskere har
ulike syn på lek, viser
en dansk undersøkelse.

Tre ulike syn på lek

Pedagogene må vite at det finnes ulike forståelser av lek. Det mener dansk forsker, som har funnet frem til tre ulike syn på lek.

TEKST: MIKKEL KAMP FOTO: ADOBE STOCK OG JIMMI MICHELSEN

DANMARK

Mange snakker om lekens betydning for barn, men langt fra alle er enige om hvordan vi definerer lek. Danske forskere har funnet frem til tre ulike syn på lek.

TRE ULIKE SYN

– Lek er ikke bare lek. Det har stor betydning for barns muligheter for å leke at pedagogene i barnehagen har flere syn på lek, sier den danske forskeren Christina Haandbæk Schmidt. Hun har sammen med lektor Malene Slott kommet frem til tre ulike syn på lek i forskningsprosjektet *Et praksisspråk for leg*.

– Vi håper å bli klokere når det gjelder hvordan vi kan forstå lek, og hvordan pedagogene kan handle i forbindelse med leken, sier Schmidt. Hun er dosent ved University College Lillebælt, som blant annet utdanner pedagoger i Odense i Danmark.

Forskerne har undersøkt hvordan leken blir forstått av pedagoger i praksis, i politiske dokumenter og i forskningslitteraturen. De har kommet frem til at det finnes tre forståelser av lek: lek som danning, lek som læring og lek som utvikling.

DANNING, LÆRING OG UTVIKLING

I forskningslitteraturen knyttes lek til barnas danning.

– Leken ses på som barnets måte å være i verden på. Barnet leker for lekens skyld, og det er viktig, sier forskeren. Hun mener det kan være vanskelig for pedagogene å håndtere.

– Dette synet kan føre til at pedagogene holder seg i bakgrunnen når barn leker, fordi de ikke vil forstyrre, forteller Schmidt. Lek som læring er derimot lett å forholde seg til. Her er målet utenfor leken. Barna lærer om naturen gjennom leken. De fleste pedagoger ser derimot på lek som utvikling, ifølge den danske undersøkelsen.

– Pedagogene er opptatt av at utvikling skjer gjennom relasjoner til andre barn. Gjennom leken lærer barna å tilpasse seg og prøve ut ulike roller, og lærer lekekode- ne, sier Schmidt.

UHELDIGE KONSEKVENSER

Forskerne ser på de tre tilnærmingene til lek som et verktøy pedagogene kan bruke for å vurdere hvordan de bør opptre i forbindelse med barns lek.

– Er barna opptatt av å leke pizzeria- restaurant, og du som pedagog ser på lek som læring og forteller barna hva de kan ha på pizzaen, og hva de kan skrive på en meny, kan du ødelegge leken, fordi det kanskje ikke var det barna var opptatt av, sier forskeren. Synet på lek som utvikling dominerer i barnehagen, men å bare ha

FORSKER: Synet på lek som utvikling dominerer i barnehagen, men å ha kun dette synet kan også være uheldig, sier den danske forskeren Christina Haandbæk Schmidt ved University College Lillebælt.

LEKEKONSULENT: – Som voksen skal man delta i leken uten å ta over. Det er vanskelig, og kan føre til at leken blir læring, og da blir det ofte slutt på leken, sier lekeombud og konsulent Terje Melaas. Foto: privat

Tre forståelser av lek

Lek som dannels

Leken sees på som barnets fundamentale uttrykksform og som en grunnleggende demokratisk rettighet med henvisning til FNs barnekonvensjon. Når barn leker, handler det ikke om å utvikle seg eller lære noe. For barn handler leken om at de ikke kan la være. Leken har en verdi i seg selv. Dette synet på lek er utbredt i forskning om lek.

Lek som utvikling

Leken sees på som grunnleggende for utvikling og inkludering. Med dette synet på lek har en tro på at hvis barn deltar i lek, kan leken fremme barns sosial utvikling og identitet. Denne forståelsen av lek er mest utbredt hos pedagogene som har deltatt i studien.

Lek som læring

Leken sees på som en menneskelig kompetanse, der barnets læring er motivert av lek. Når barnet skal lære grunnleggende ferdigheter, vil det gjøre det gjennom lek. Voksne kan bruke en lekende pedagogikk for å motivere og engasjere barn til å lære. Leken sees på som et middel for å lære. Denne forståelsen er utbredt i politiske dokumenter som danske forskere har gått gjennom.

Kilde: dosent Christina Haandbæk Schmidt ved University College Lillebælt og studien Et praksisprogr for leg – en undersøgelse av daginstitutionspædagogers forståelser av og sprog for børns leg (2021).

«DET HAR STOR BETYDNING FOR BARN'S MULIGHETER FOR Å LEKE AT PEDAGOGENE I BARNEHAGEN HAR FLERE SYN PÅ LEK.»

dette synet kan også være uheldig, ifølge forskeren. Det kan føre til at du blir bekymret for barn som leker alene.

– Leker Mads alene ved siden av en gruppe andre barn, og du spør om Mads kan være med, kan det hende du ikke bare forstyrrer gruppen som leker, men også Mads, som egentlig bare er opptatt av sin egen lek, forklarer forskeren.

DET SAMME I NORSKE BARNEHAGER

Den danske forskningen passer også inn i norske forhold i barnehagen, ifølge Terje Melaas. Han har i mange år forsket på lek i barnehagen ved Universitetet i Sørøst-Norge og har vært lekeombud for Læringsverkestedet. Nå er han konsulent i eget firma, der han fortsetter arbeidet som lekeombud for å utvikle gode lekevilkår for barn i barnehagene.

– Voksne er stort sett fraværende når det gjelder å involvere barn i lek. De er gode på å jobbe med læring, men mange vet ikke hvordan de kan støtte leken når den ikke handler om læring. De voksne deltar sjelden i leken for lekens skyld, sier Melaas. Han sier det er vanskelig.

– Som voksen skal man delta i leken uten å ta over. Det er vanskelig og kan føre til at leken blir læring, og da blir det ofte slutt på leken, sier Melaas. Han sier voksenkulturen i barnehagen ofte kolliderer med lekekulturen. I de lekegode barnehagene går pedagogene inn og ut av leken, ifølge Melaas. De bruker lek i mange situasjoner, som når de går fra garderoben til lekeplassen, og når de spiser. Det er med på å gjøre aktivitetene spennende for barna, noe som fører til at de lærer mer, sier Melaas.

mk@stickelberg.dk

KOSELIG SOMMERAVSLUTNING!

Avslutt barnehageåret med et helt nytt Karsten og Petra-eventyr.
Mellom 1. juni - 23. juni tilbyr vi førpremiere til barnehager og barneskoler over hele landet til redusert pris.
Ta kontakt med din lokale kino for booking og pristilbud.

Karsten og Petra skal på sommerferie og sammen med foreldre og bestefar reiser de til Malta. Petra finner en
nydelig gullring i sanden. Kan den være et bevis på at Atlantis har eksistert?

Filmen er tillatt for alle og er et trygt og koselig kinovalg.

SE TRAILER HER!

Ordinær kinopremiere 23. juni

FILMSTUDIEARK med undervisningsopplegg:

OPPSKYTING: Med stor ståhei samlet barna i Straumen barnehage seg på idrettsplassen for å stige om bord i raketten mens lokalbefolkningen så på. Foto: Caroline Jensen

Marslanding i barnehagen

I Straumen barnehage er små astronauter klare for å dra til Mars. **På veien lærer de om realfag, stjerner og planeter.**

TEKST OG FOTO: **INGUN A. MÆHLUM**

Straumen er en av barnehagene i Sørfold kommune i Nordland som de siste fem årene har satset på realfag. Pedagogisk leder Caroline Jensen ønsket å sette i gang et prosjekt om verdensrommet.

– Det er jo realistisk at disse barna vil oppleve folk på Mars i sin levetid, forteller Caroline. De har holdt på med prosjektet

**«DEN GODE
RELASJONEN
MELLOM BARN
OG VOKSEN
BYGGES BEST
GJENNOM LEK.»**

i 200 dager, like lenge som tiden det tar å reise fra Jorda til Mars.

FIKK EGNE ROMDRAKTER

– Mars er en planet, forklarer Lukas (5). Han tar på seg romdrakten med hansker og hjelm.

– Og jeg vet hva månene til Mars heter, forteller Eva (6) ivrig.

– De heter Phobos og Deimos. I dag skal barnehagebarna trene videre til de skal «lande på Mars» om tre måneder. Da Første steg besøker barnehagen, er det omtrent hundre dager siden barna klatret ombord i raketten på idrettsplassen i Straumen. Familie, mange andre innbyggere og til og med lokalpolitikere hadde møtt opp, og det var høytidelig stemning.

– Det gikk et sus gjennom forsamlingen

GODE RELASJONER: Selma og Eva og barna i Mars-prosjektet skal gå sammen på skolen til høsten og blir godt kjent før skolestart.

REAKSJONSEVNE: Lukas (5) og Mie (5) er klar for å fange en lyskjegle som pedagogisk leder Ida Osbakk skal slippe mot gulvet.

da barna kom i romdraktene, forteller Caroline.

VEKTLØSE

På reisen til Mars har barna lært om stjerner, planeter og solsystemet. De har lært forskjellen på en stein- og en gassplanet. Et godt språkmiljø er også viktig for Straumen barnehage.

– Vi er bevisste på at vi ikke undervurderer barna ved å utelate avanserte ord. Når vi er aktive i samtalene, får barna en bred språklig kompetanse. Det er mange kompliserte ord i dette prosjektet, og vi ser at det er positivt for språkutviklinga, forteller styrer Liss-Mona Abrahamsen. Barna lærer også om hvordan man lever som astronaut. Rundt bordet sitter skolestarterne og snakker om hunden Laika som russerne sendte ut i verdensrommet på femtitallet.

– Hvordan tissa Laika? spør Selma (6).

Straumen barnehage

Det er en kommunal barnehage i Sørfold kommune i Nordland.

Den har 14 ansatte og 52 barn.

Nordsia oppvekstsenter er også med i månelandingsprosjektet.

Den samarbeider med Newton Sørfold, som tilbyr praktisk undervisning i matte, naturfag og teknologi. Newton-konseptet finnes i over 40 kommuner i landet.

Den samarbeider med Andøya Space, en bedrift som jobber med oppskyting av forskningsraketter og slipp av vitenskapelige ballonger.

STJERNEMØTE: Barna i Straumen barnehage har prosjekt om romfart, og et av høydepunktene var da barna fikk møte Nima Shahinian, som er Norges aller første kandidat til å reise ut i verdensrommet. Foto: Norsk Luftfartsmuseum

SMAKSPRØVE: Irina øver på å miste smakssansen, slik astronautene gjør i verdensrommet.

– De undrer seg mye og særlig rundt dette med vektløshet. Det er nye spørsmål hver dag, forteller pedagogisk leder Ida Osbakk.

ØVER PÅ MARSLIVET

Det er mye som må læres om man skal bli en god astronaut. Lukas har fått bind for øynene, holder fingrene hardt for nesa og gaper høyt opp mens Caroline serverer en skje med jordbærsyltetøy. Han øver på å miste smakssansen, slik astronautene gjør i verdensrommet.

– Hva tror du det var? spør hun.

– Yoghurt? foreslår Lukas. De skal også være raske og fange en lyskjegle i lufta før den faller på gulvet, og de snakker om hvor viktig det er å være sterk. Men det er nok ikke noe problem.

– Æ e skitsterk, insisterer Irina på klingende nordnorsk.

ANSATTE MED I LEK

– Det er viktig for oss at de ansatte er til stede i leken, mener styrer Liss-Mona.

– Da kan de følge opp undringen. Den gode relasjonen mellom barn og voksen bygges best gjennom lek, og den voksne kan hjelpe og veilede til god lek og samspill. I tillegg er det lettere å være i forkant

KONTROLLROMMET: Eva, Lukas og Selma styrer med stjernestjerne mot Mars.

KLAR FOR LANDING: Leah (5) har oppgaven Space Weather Engineer og skal følge med på romvær.

SPØRREKORT: – Hvor mange planeter er det mellom jorda og sola? spør pedagogisk leder Caroline Jensen. – To, svarer Irina og Mie kontant.

RAKETT: Eva har bygd sin egen rakett.

LEK PÅ GULVET: Styrer Liss-Mona Abrahamsen synes det er viktig at de ansatte er til stede sammen med barna. Her leker hun med Lukas (5).

SPEKTRALSTEINER: Lukas ble tildelt rollen som pilot i rakettprosjektet. Andre fikk oppgaver som biolog, geolog og navigator.

av konflikter. Gode relasjoner gir trygge unger, sier styreren.

– For å få til dette har vi blant annet kuttet ut møter på dagtid for at de ansatte skal få mer tid sammen med barna. Møtene er på ettermiddagen, men de uformelle møtene gjennom dagen er viktige, forklarer hun. Barnehagen har laget to lekerom inspirert av prosjektet om verdensrommet.

– Rommene skal innby til lek. Barna må også få sette sitt preg på rommene. Leken er dynamisk, så rommene må kunne endres ut fra barnas behov, sier styreren.

MINNER FOR LIVET

Siden 2018 har Sørfold kommune satset på realfag, og i likhet med over førti andre kommuner i landet har de et Newton-rom, som er et undervisningslokale der skoler og barnehager kan få praktisk undervis-

ning i naturfag, matematikk og teknologi. Prosjektene har vært lokalt forankret med havet, fiskeoppdrett, geologi og mineraler som tema. De har vært på fisketur og på gullgraving. I prosjektet om månelandingen er også både Newton, Andøya Space og Elkem Salten med, og i mai har de planlagt et stort arrangement for månelandingen.

– Dette gir barna minner for livet, sier Liss-Mona. Den lokale hjørnesteinsbedriften Elkem Salten produserer silisium, som er nødvendig i romfartsteknologi, og de har sponset barnehagen med romdrakter.

– Vi har hatt møter med Elkem, og jeg tror de ser hvor viktig det er med rekruttering allerede fra barnehagen, forteller Liss-Mona.

– Jeg blir ikke overrasket om en av disse ungene blir astronaut.

fotodama@gmail.com

LEKEGRUPPER: I Lives lekegrupper er alltid ergoterapeut Caroline Holthe Aakre (t.v.) eller spesialpedagog Henriette Johnsrud Wedén med for å støtte Live og for å hjelpe til hvis leken stopper opp.

Lekegrupper er viktig for Live

Live (6) stammer. Med god hjelp av lekegrupper og ansatte som støtter henne, **kan hun delta i leken med andre barn.**

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: CHARLOTTE WIIG

Live har språklydvansker i kombinasjon med stamming. Det betyr at det kan være krevende for Live å få ordet i større grupper i barnehagen – eller alene med barn dersom de ikke forstår hva hun sier, og mister tålmodigheten. Det er også vanskelig å oppfatte hva som blir sagt, når mange snakker samtidig.

– Live har svært utydelig tale. Det gjør at mange ikke forstår hva hun sier. Da er jeg i nærheten og bidrar til at leiken ikke stopper opp, sier ergoterapeut Caroline Holthe Aakre i Jarenga barnehage i Bærum. Hun følger Live tett i barnehagen.

BALANSE MELLOM LEK OG JOBB

Live (6) forteller at hun liker seg så godt i barnehagen at hun ikke har lyst til å

begynne på skolen. Hun har ikke én bestevenn, men sier at hun er glad i – og leker med – mange av jentene og guttene i barnehagen. Det aller morsomste i barnehagen er det hun gjør sammen med ergoterapeut Caroline og spesialpedagog Henriette Johnsrud Wedén.

– Dagene til Live planlegges mer detaljert enn det du vanligvis ser i barnehagehverdagen, sier Wedén. I jobbøktene arbeider Live med materiell fra logoped Christine Fenne Nielsen i Bærum kommune, som sammen med Aakre har fokus på den språklige delen av Lives utfordringer.

HVA ER STAMMING?

Stamming er en taleflytvanske. Det vil si brudd i talen i form av gjentakelser, forlengelser og/eller blokkeringer av lyder og småord, for eksempel «b-b-bilen, bi-bi-bilen» og «jeeeeeeg».

Stamming kan også være mer synlig adferd som blinking, grimaser, nikking eller tramping.

Stamming er også usynlig atferd som at man bytter ut ordet man egentlig vil si, eller at man lar være å snakke i for eksempel samlingsstund.

Kilde: logoped Christine Fenne Nielsen

**«JEG ØNSKER IKKE Å
GRIPE FOR MYE INN
I LEKEN, OG HELLER
IKKE AT LIVE SKAL
BLI FOR AVHENGIG
AV MEG.»**

SPESIELT FORHOLD: Live stammer og har en språkforsinkelse, men det er ingen diagnose. I Jarenga barnehage følges hun tett av ergoterapeut Caroline Holthe Aakre, som hun har fått et helt spesielt forhold til.

EGGET OPPLÉGG: Det er logoped Christine Fenne Nielsen som utarbeider materialet ergoterapeut Caroline Holthe Aakre (t.h.) og Live jobber med i barnehagen.

Råd når barnet stammer

Anerkjenn stamma. Om du ser at barnet strever, anerkjenn det ved å si «det var litt vanskelig for deg å si» eller «der satt du litt fast».

Vær åpen. Det skader ikke å snakke om stamming på en barnevennlig måte.

Gi barnet tid til å prate, vis at du lytter og er interessert i det barnet sier.

Speil barnet. Legg språket ditt på samme nivå som barnets og utvid gjerne. Sier barnet «grønn bil», kan du si «den grønne bilen kjører». Du retter ikke på barnets uttalefeil, men bekrefter med riktig uttale.

Se barnets styrker utenfor språket og fremhev disse.

Viser barnet følelser knyttet til egen tale, og rett tiltak mot reaksjonene og ikke språk- og talevanskene.

Ingen snakker perfekt. Legg gjerne inn talebrudd når du snakker, for å vise andre eksempler på ikke-flytende tale.

Kilder: statped.no og Karoline Hoff og Tone Merethe K. Kvalø, begge logopeder og seniorrådgivere i Statped

SPILLER SPILL: Sammen med ergoterapeut Caroline Holthe Aakre opplever Live mye mestring og stor glede i barnehagen.

SANSELEK: Live liker å stimulere berøringssansen med ulike materialer.

ALVOR: Styrer Mari Jensen (t.v.) og ergoterapeut Caroline Holthe Aakre sier trygge, stabile voksne og minst mulig endring er det aller beste for barn som sliter med språk eller lekeutfordringer.

– Vi så at Lives utfordringer begrenset lekeferdighetene hennes etter hvert som barna ble eldre og leken utviklet seg til nivåer med et mer komplisert språk, sier

Barnehagens beste råd

Ta magesfølelsen på alvor og søk hjelp hvis du opplever at et barn sliter.

Skap et godt tillitsforhold til foreldre, og ha en god dialog.

Finn de rette ansatte, som er motivert til å være tett på.

Sørg for en god rolleavklaring: Hvem skal gjøre hva?

Sørg for kontinuitet: Trygge, stabile voksne – og minst mulig endring – er det aller beste for barna.

Kilde: styrer i Jarenga barnehage Mari Jensen

Wedén og legger til at språket er en stor og viktig del av leken.

ROLLELEK MED RAMMER

Wedén og Aakre jobber sammen med Live med den sosiale kompetansen. De legger opp til gode relasjonserfaringer blant annet i lekegrupper der Live er sammen med ett til to andre barn.

– Lekegruppene gjør det enklere for Live å delta i leken hele veien. Det er ikke for mange barn å forholde seg til, noe som gjør det lettere å henge med i lekens utvikling, sier Wedén. Hun forteller at Live, til

**«VI SÅ AT LIVES
UTFORDRINGER
BEGRENSET
LEKEFERDIGHETENE
HENNES ETTER HVERT
SOM BARNA
BLE ELDRE.»**

tross for de språklige utfordringene, er en veldig sosial jente som har mange venner i barnehagen. I lekegruppene har barna rollelek, som familie- og butikklek.

– Vi avtaler rollene og hva leken skal handle om i forkant. Det gir Live noen hjelpemidler og rammer for hvordan leken kan gjennomføres, sier Wedén.

Hun eller Aakre er med i lekegruppene for å hjelpe til med kommunikasjonsutfordringer, og for å bidra til å utvikle leken der de ser at barna trenger veiledning. Frilek med støtte er også en viktig del av barnehagehverdagen til Live. Det betyr ikke at det alltid skal være en voksen med i leken til Live, men at det er en voksen i nærheten som kan bistå raskt når det trengs.

VIL IKKE GRIPE INN FOR MYE

– De som er mest sammen med Live, forstår henne i stor grad – og så er jeg i nærheten for å støtte henne slik at samtalen og leken ikke stopper opp, sier Aakre. Live bruker Aakre mye som tolk, både bevisst og ubevisst.

– Det er en vanskelig balansegang. For jeg ønsker ikke å gripe for mye inn i leken og heller ikke at Live skal bli for avhengig av meg, sier Aakre. Live har mye språkglede, et stort ordforråd og god språkforståelse, ifølge Wedén. Hun sier det å ha et godt forhold til foreldrene er viktig for å kunne hjelpe barn med språk- og talevansker. PPT, kommunal logoped og Statped er også en del av laget. Logoped Nielsen råder barnehageansatte til å sette søkelys på innholdet i det barnet sier, og ikke hvor-

TRYGG: Gode relasjoner til blant andre spesialpedagog Henriette Johnsrud Wedén gjør det lettere for Live å lære og å utvikle seg.

FÅTT HJELP: – Teamet rundt

Live og velviljen til å hjelpe henne oppleves som helt unik, sier foreldrene Ragnhild Fanuelsen og Lars Kristian Salvesen. Foto: Sveinung Wiig Andersen, Statped

EKSPERTER: Gi barnet som stammer, tid til å prate, og vis at du lytter, råder logopedene Karoline Hoff (f.v.) og Tone Merethe K. Kvalø i Statped.

Foto: Sveinung Wiig Andersen, Statped

dan det sies. Styrer Mari Jensen sier det er viktig å ta magefølelsen på alvor og å søke hjelp hvis du opplever at et barn sliter.

– Trygge, stabile voksne – og minst mulig endring – er det aller beste for barna, sier styreren.

SPENT PÅ SKOLESTART

Mor Ragnhild Fanuelsen og far Lars Kristian Salvesen opplevde allerede da Live var seks måneder at noe var annerledes med henne enn de to andre barna. Live lå hele tiden litt etter i utviklingen, og de fikk god hjelp av en helsesykepleier og PPT.

– Live lar seg ikke affisere av om andre ikke skjønner alt hun sier. Dette skyldes mye det at Caroline har vært tilgjengelig – og sett og forstått Live. Hun har hjulpet til i leken og lagt til rette for et godt samspill mellom barna, sier Fanuelsen. Nå er både Live og foreldrene spent på skolestart til høsten.

– Vi er veldig takknemlige for alt det barnehagen har investert i Live. Teamet rundt og velviljen til å hjelpe henne oppleves som helt unik, sier Fanuelsen.

Moren håper Live vil få den støtten hun trenger, på skolen for å utvikle seg godt videre.

godkommunikasjon@gmail.com

Mitt barnehageminne

Yvonne Fondenes (42)

nyhetsanker i TV 2 Nyhetene
og på TV 2 Nyhetskanalen

Fra: Hjeltestad i
Bergen kommune

Bor i: Oslo

Familie: samboer og datteren
Fey Caspara

Aktuell med: programleder
i TV2- nyhetene og i
Ærlig talt, og er også aktuell
med foredrag for skoleelever,
barnevernstjenesten og
politiet om at alle voksne har
ansvar for at alle barn får en
trygg og god oppvekst

LIKTE ROLLELEK: Yvonne
Fondenes pleide å være
mamma da de lekte familielek
i dukkehuset i barnehagen
utenfor Bergen.

GA TRYGGHET: For TV2-programleder
Yvonne Fondenes var ikke barnehagen bare
en morsom plass. Den representerte også
en trygghet fra et hjem med vold.

I barnehagen var YVONNE TRYGG

Programleder Yvonne Fondenes har gode minner fra familieleken i barnehagens dukkehus. **I barnehagen følte hun seg trygg.**

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: KHOA DANG DO OG PRIVAT

Barnehagen min var kjempestor, i alle fall sett med barneøyne. Jeg husker egentlig ganske mye fra tiden i barnehagen. Det handler kanskje om at jeg trivdes så godt? Aller best likte jeg å leke «mor, far og barn» i dukkehuset. Jeg fikk som oftest rollen som mor. Som et av de andre barna sa: «Du passer best til å være mamma siden du er så streng og bestemt», sier TV2-programleder Yvonne Fondenes.

TRYGG I BARNEHAGEN

Yvonne begynte i Fyllingsdalen barnehage i Bergen sammen med ei nabo jente da hun var tre år.

– Det var en fantastisk barnehage med en stor sal der vi danset og lekte. Vi hadde også et gymrom med en hoppebinge. Vi var mye ute på tur, men det var familieleken i dukkehuset som var høydepunktet for meg, sier Yvonne.

For Yvonne var ikke barnehagen bare en morsom plass. Den representerte også en trygghet, og hun elsket de som jobbet der.

– Jeg var spesielt glad i ei som jobbet der. Jeg husker ikke navnet, men jeg tror jeg ville kjent henne igjen. Hun var snill, trygg og ei jeg så opp til, sier Yvonne.

Det hendte et par ganger at faren glemte å hente Yvonne i barnehagen.

– Den ene gangen pappa ikke hentet meg, ble jeg med henne jeg likte så godt, til frisøren. Jeg kunne tenkt meg å møte henne igjen, sier Yvonne med et smil.

OPPLEVDE VOLD HJEMME

Under pandemien fortalte programlederen åpent om en oppvekst med alkoholmisbruk og en voldelig far som banket moren hennes. Yvonne satt for første gang ord på hemmeligheten hun har båret på hele barndommen og voksenlivet. Selv ikke samboeren hennes kjente til hva

Yvonne hadde opplevd. Psykologen hennes var den eneste hun hadde fortalt det til. Som liten tok Yvonne kun med seg hjem noen få utvalgte venner. Først gjorde hun grundige vurderinger, alt var nøye planlagt, ifølge Yvonne, som husker voldsepisoder helt tilbake til hun var tre år gammel.

Yvonne, som selv ble mamma for første gang i fjor, har nå begynt å se seg rundt etter gode barnehager på Nordstrand i Oslo, der hun bor med mannen og datteren Fey Caspara.

– Det kan være litt skremmende å tenke på at vi skal

sende henne av gårde i en barnehage. På den annen siden mener jeg at barn har godt av å gå i barnehage. Fey Caspara er veldig sosial og elsker andre barn, så hun vil nok bare glede seg over å starte i barnehagen, sier Yvonne.

Yvonne tror at egne erfaringer gjør at hun har et ekstra behov for å føle seg trygg og vite at det er et godt opplegg for datteren i barnehagen.

«Jeg husker egentlig ganske mye fra tiden i barnehagen. Det handler kanskje om at jeg trivdes så godt?»

TYDELIG OG TIL STEDE

For Yvonne handler en god barndom om trygge foreldre som er til stede og gir tydelige rammer.

– Dette tror jeg skaper trygge og selvstendige barn som tør å utforske verden, følger nysgjerrigheten, utfordrer grensene sine og oppleve gode relasjoner med andre barn, sier hun.

Yvonne tror på det å skape gode minner sammen som familie.

– Det å synge fra en sangbok og lese en historie. Jeg tror på de enkle tingene og opplevelsene. Å kjenne på at man hører til i en flokk. Jeg tror også det er viktig å være åpen med hverandre som familie dersom en av oss har hatt en utfordrende dag på jobben eller i barnehagen. Har du et trygt hjem, tror jeg det er mye enklere å håndtere vanskelige ting i verden, sier Yvonne.

godkommunikasjon@gmail.com

Lekelyst

Bygg med lys i mørket

La barna skape fargerik stemning i byggverkene sine med lommelykter og andre enkle lyskilder.

Når vi skruer av taklyset, viskes litt av hverdagen bort, og fantasien kan spinne i andre retninger. Hva skjer med verden om natten? Hvordan kan bygninger, byer og naturen se ut når andre lys enn solen tar over? La barna få lyskilder som hjelper dem å sette farge på mørket og gi nytt liv til byggverkene sine. Plutselig blir en vanlig bilgarasje til et magisk byggverk der drømmer kan bo.

Trude Anette Brendeland

trubrende@hotmail.com

Barnehagelærer, forfatter og foredragsholder som står bak fantasifantasten.no. Hun jobber i Eventyrhuset lekeverksted i samarbeid med Fantoft gård Sammen-barnehage i Bergen. Hun gir deg ideer og inspirasjon til hvordan du kan lage spennende lekemuligheter ved hjelp av lys og skygge.

Sett lys tilgjengelig som barna selv kan skru av og på og bestemme hvor skal plasseres. Lommelykter og «klikkelys» er enkle å bruke og lette å få tak i. Ladbare

bordlys kan også bli fint. Unngå lyskilder med flate, runde litiumbatteri, med tanke på barnas sikkerhet. Vanlige batterier må sikres, slik at de ikke så lett faller ut. Lysene bør kun brukes mens personalet er med i leken eller følger med.

Lommelykter kan gi spennende effekter om de har lys med ulik farge. Farget filter kan du lage ved å klippe av cellofan, eller Skeyr-lokk, og tape foran lyset. Det er noe å undre seg over at rødt lys skaper grønn skygge og blått lys blir gul skygge. Plasser et objekt foran et stort hvitt ark og mal med lyset fra lyktene.

Magnetklosser med gjennomskinnelig funksjon er fantastiske å leke med sammen med løse lys. Da kan barna bygge tårn, slott og hele byer der nattelivet kommer til liv så snart mørket faller på.

Sikkerhetstips ved bruk av projektor

Etter ønske fra lesere får du her noen råd ved bruk av projektor i lekemiljøet, som vi skrev om i Første steg nummer 1.

Noen projektorer gir sterkt lys som må vurderes før bruk. Små projektorer gir mindre lysfelt og svakere lys. På store projektorer bør du skru ned lysstyrken under «bilder» eller «innstillinger».

Still projektoren slik at barna ikke får lyset rett i øynene, for eksempel høyt oppe slik at lysstrålen treffer over barnas hodehøyde.

Et bilde høyt på veggen eller i taket kan passe godt til de yngste. For de eldste er en plassering lavt nede bra, da kommer barnas hode over lysstrålen. Du kan også plassere projektoren slik at det er naturlig for barna å sitte med ryggen til lyskilden.

Barna skal ikke leke med selve projektoren. Plasser den utilgjengelig for nysgjerrige barnefingre – enten høyt eller delvis skjult i ei hylle, eller under en kasse med åpen front.

Det skal alltid være en voksen i rommet når projektoren brukes. Sikre ledninger og tenk over elsikkerhet.

Eksperimenter med plassering, sikkerhet og muligheter før dere tar den i bruk med barn.

Hold deg oppdatert på
utdanningsnytt.no/forste-steg

UTDANNINGS**NYTT**

Dette er lurt å vite om du må vitne for retten

Det kan hende du som barnehagelærer må vitne i retten i en sak som handler om barn.

Barnehageansatte kan bli innkalt som vitne i saker som handler om foreldretvister, barnefordelingssaker eller straffesaker. Jeg skal i denne artikkelen gi deg en kort innføring i vitneplikt-reglene. Domstolens oppgave er å løse aktuelle rettslige konflikter. I den forbindelse er det nødvendig for domstolen å få klarlagt fakta i saken. For å gjøre dette bruker retten ofte vitnebevis.

PLIKT TIL Å VITNE

Formålet med vitneforklaringen er å bidra til å opplyse saken for domstolen, slik at domstolen har et riktig grunnlag for avgjørelsen. Vitneplikten innebærer også en plikt til å forklare seg sant. Både ulovlig fravær og usann forklaring kan medføre ansvar for vitnet. Dersom parten kommer til at vitnet har opplysninger som kan ha betydning for saken, vil vitnet ofte bli spurt om hun vil møte og forklare seg frivillig. Selv om vitnet ikke ønsker å forklare seg for retten, vil hun likevel ha både møteplikt og forklaringsplikt dersom hun blir lovlig innkalt, jf. tvisteloven § 13–3 jf. domstolovens § 163 a.

TAUSHETSPLIKT

Lærere i skole og barnehage er pålagt taushetsplikt etter henholdsvis opplæringsloven § 15–1 og barnehageloven § 44. Retten kan være forhindret fra å ta imot forklaring fra vitner om noe vitnet har lovbestemt taushetsplikt om i kraft av sin stilling. Retten kan ikke motta forklaring om noe læreren har taushetsplikt om, uten at Statsforvalteren

har gitt fritak fra taushetsplikten, eller at retten bestemmer dette ved en kjennelse, jf. tvisteloven § 22-3. Barnehagelærere tilegner seg opplysninger fra barn og foreldre på grunn av et tillitsforhold, fordi opplysningene er gitt med formål om å tilrettelegge et tilfredsstillende pedagogisk tilbud. Hensynet til det videre samarbeidet med begge foreldrene på den ene side kan bli dårligere, og den belastningen en forklaring vil kunne påføre dette samarbeidsforholdet, på den annen side. Tilliten vil lett kunne svekkes dersom pedagogene forventes å uttale seg om barnas oppførsel og atferd på skolen eller i barnehagen, eller gi sitt inntrykk av foreldre, i saker om barnefordeling.

BETROELSER

Dersom det ikke er strengt nødvendig for å bidra til sakens opplysning, er Utdanningsforbundets anbefaling at advokater og domstoler bør vise varsomhet med å bruke lærere som vitner i barnefordelingssaker. Utdanningsforbundet har også anbefalt at lærere ikke blir bedt om å forklare seg om personlige betroelser de har mottatt fra barna. Barn lener seg ofte til lærere i en vanskelig situasjon. Tillitsforholdet mellom lærer og elev/barn bør være beskyttet på lik linje med andre lignende fortrolige forhold.

*Vitneplikten
innebærer også en plikt
til å forklare seg sant.*

Wahid Shah

advokat i Utdanningsforbundet
wahids@udf.no

Maria Øksnes
professor i pedagogikk ved
Institutt for lærerutdanning, NTNU
maria.oksnes@ntnu.no

Ragnhild Norderhus
universitetslektor i pedagogikk ved
Institutt for lærerutdanning, NTNU
ragnhild.norderhus@ntnu.no

Gunilla Isaksen
universitetslektor ved Nasjonalt senter for
skriveopplæring og skriveforskning ved
Institutt for lærerutdanning, NTNU
gunilla.e.isaksen@ntnu.no

Fra farlig til skummel lek?

Barns røffe lek har forandret seg de siste generasjoner. Tidligere var den røffe leken ofte farlig. Med institusjonaliseringen av barndommen er den røffe leken i hovedsak skummel.

De fleste av oss har kjent på det å gjøre noe vi nesten ikke tør. Vi fylles med spenning, kribling og sug i magen – ikke minst en frydefull glede når vågestykket er gjort. Det er nesten ikke mulig å beskrive med ord. Man må ha erfart det. Mange av oss har også stått på utsiden med klump i magen og sett på barn som klatrer høyt opp og hopper ned, som slenges ned i klumper av is av kongen på haugen eller setter utfor en bratt og knallhard akebakke. Noen av oss er raske til å stoppe barna fordi vi tenker at det er farlig. Kan det være at vi begrenser barns lek unødvendig? I en generasjonsstudie nyanseres oppfatningen av farlig lek (Norderhus, Isaksen & Øksnes, 2022).

UTVALG OG BEGREPER

I en undersøkelse av tre generasjoners minner av lek i barndommen ble farlig lek fremhevet av mange av deltakerne. I retrospektive intervju har 90 personer i 20-årene, 50-årene og 70-årene beskrevet sine erfaringer med lek og hva de tenker om lek blant dagens

barn (Isaksen, Norderhus & Øksnes, 2021). I våre analyser fant vi grunnlag for å anvende den akademiske betegnelsen *røff lek* som en overordnet kategori der farlig lek, skummel lek og rampestreker inngikk som nyanse-ringer.

OM RØFF LEK

I de to eldste generasjonene fortalte mange deltakere at leken ofte kunne bli farlig. Tilsvarende beskrivelser hører vi lite av blant den yngste generasjonen. Våre analyser viser at røff lek kan ha ulike former i spennet fra farlig lek og skummel lek til lek som rampestreker. Med bakgrunn i denne nanseringen peker vi på en barndomshistorisk kontinuitet og utfordrer forestillingen om at yngre generasjoner på grunn av regulering og restriksjoner, ikke finner rom for røff lek. Barn viderefører lektradisjoner og leker mye det samme som barn lekte

for 40–50 år siden (Enerstvedt, 2004). Vi ser en forskyvning i den røffe leken blant de tre generasjonene. Vi hører mindre om den farlige leken som førte til død og store skader på mennesker blant den yngste generasjonen, men mer om rampestreker og skummel lek.

Forskning på lek viser at barn og voksne, men også forskere har ulike oppfatninger av leken (Glenn, Knight, Holt & Spence 2012). Røff lek misforstås ofte pga. ulike oppfatninger og erfaringer. Hart og Tannock (2019) definerer røff lek på en måte som inkluderer et mangfold av former for fysisk lek som for eksempel rough-and-tumble play, risikofylt lek og krigslek. Det dreier seg om lek som ofte tolkes som farlig eller grenseoverskridende, og som mange barn erfarer spenning og stor glede i (Chudacoff 2015, Hart & Tannock, 2019). Ut fra et barnekulturelt perspektiv er det moroa og

” Vi hører mindre om den farlige leken som førte til død og store skader på mennesker blant den yngste generasjonen, men mer om rampestreker og skummel lek.

KLATRE HØYT: I en studie om lek forteller tre generasjoner at røff lek er opplevelser som ga dem viktig livserfaringer og hjalp dem å utvikle selvstendighet. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

– Jeg og en annen kom ned gaten i full fart over trikkeskinnen, og der kom trikken antagelig en meter fra oss. **TORE (72)**

FULL FART: I en studie om røff lek fra NTNU beskriver deltakerne lek som førte til alvorlig skade og død. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

spenningen som står sentralt for barn når de leker (Sutton-Smith, 1997). Vår tolkning av minnematerialet er at røff lek synes å ha stor betydning for mange av de vi snakket med. Det kommer også til uttrykk når de forteller at de går langt for å delta i ulike former for røff lek. Flere stilte spørsmål ved at barna i dag ofte blir nektet å leke røft. De hevder at de gjennom den type lek for eksempel lærte seg å passe på seg selv og lærte hvor grensene gikk både for seg selv og andre.

TILHØRER FARIG LEK FORTIDEN?

Det var i hovedsak deltakerne fra de to eldste generasjonene som beskrev den farlige leken. Enerstvedt (1978) antyder at begrepet farlig ofte brukes ureflektert. Det kan føre til både en

undervurdering og overvurdering av hvor farlig lek kan være. I vår studie beskriver deltakerne lek som førte til alvorlig skade og død. De eldste fortalte om farlige episoder både i trafikken med aking eller «brojing» (å henge bakpå kjøretøy), og i naturen med flåter som dro til havs. De kunne også fortelle at de hadde hørt om barn som døde i steinkriger i gata. Deltakernes fortellinger viser til en komplisert grense mellom lek som ufarlig og farlig:

Årene på rattkjelke i gatene. Da rant vi fra Kuhaugen og ned til Innherredsveien. Det var mindre trafikk, men det var jo livsfarlig likevel. Jeg husker det var Singsakertrikken den gangen som gikk i sløyfe. Jeg har det bildet veldig klart: Jeg og en annen kom ned gaten i full fart over

trikkeskinnen, og der kom trikken antagelig en meter fra oss. Jeg så bare svart. Vi føk forbi. Hadde det vært en tidel, kanskje et hundredels sekund senere, så hadde jeg ikke vært her i dag. (Tore, 72)

Tore beskriver aking på rattkjelke som en form for lek som var farlig for ham og vennene. På denne måten utfordrer han, og andre deltakere i studien, vanlige definisjoner av lek som fremhever at lek er ufarlig, et område der man kan prøve ut ting uten risiko (Sutton-Smith, 1997). Utsagn som indikerer at det handler om lek, har Maren (54) når hun sier: *Jeg tror ikke vi enset at ting kunne være farlige.* Deltakere i alle generasjonene beskriver den farlige leken som noe å trakte etter, som noe de for eksempel skulket skolen for å delta i, eller de brøt regler

– Det var også snøballkriger mellom trinn.
Det var egentlig ikke lov, men det var artig.

ANDREAS (27)

og forbud. De visste godt hva de hadde lov til, men det handlet også om at de glemte seg eller ikke kunne la være eller ønsket å stoppe leken.

INSTITUSJONALISERT LEK

Den yngste generasjonen beskriver mange av de samme røffe lekene som de eldste generasjonene, men det er få fortellinger om farlig lek som kan sammenlignes med de eldste generasjonenes erfaringer av alvorlig skade og død. Beskrivelsene preges i større grad av voksnes restriksjoner som skjermer dem fra den virkelig farlige leken. Deltakerne beskriver at økte restriksjoner kom av at voksne var tettere på barna og hadde bedre mulighet til å sørge for at regler og forbud ble overholdt. Disse erfaringene kan forstås i lys av en sammensatt historisk og teknologisk utvikling som påvirker det fysiske lekemiljøet. For eksempel økende trafikk, utbygging og sikkerhetskrav, der blant annet byggeplasser ble inngjerdet. Medieutviklingen, inkludert digitalisering, flyttet leken inn på barnerommene, barndommen institusjonaliseres og bidrar til at leken blir mindre farlig (Chudacoff, 2015; Nordbakke, 2018).

Å avgjøre om en erfaring av lek var farlig eller skummel, var utfordrende både for forskerne og deltakerne. Lek beskrevet som farlig av deltakerne ble av forskerne oppfattet som skummel, og omvendt. Dette kan tolkes som uttrykk for spenningen mellom generasjonene, men også individuelle vurderinger av hva som er farlig eller skummelt. Misforståelser knyttet til røff lek kan trolig forstås i lys av forestillingen om at den er entydig farlig (Hart & Tannock, 2019), men våre deltakers beskrivelser viser at ikke

all røff lek er farlig – selv om voksne brukte det som et argument for å forby visse leker. Våre deltakere fra alle generasjonene forteller om episoder hvor det kunne gå hardt for seg. Det var sjelden de reflekterte over at det kunne være farlig mens de var i leken, men det var skummelt.

SKUMMEL LEK

Å skille på hvorvidt lek er farlig eller skummel, ser ut til å være mindre utfordrende for deltakerne når barndommen institusjonaliseres og barns lek i økende grad foregikk på *institusjonaliserte lekesteder*. Flere av 20–30-åringene forteller at snøballkrig var forbudt eller kunne bli stoppet når den foregikk i skolens friminutt. Andreas (27) forteller:

Det var også snøballkriger mellom trinn (...). Det var egentlig ikke lov, men det var artig. (...) Jeg har ikke helt skjønt meg på hvorfor det ikke var lov, men det var sikkert fordi at de voksne var redde for at vi skulle være stygge når vi kastet. Men jeg så aldri på det som et problem. Jeg kommer ikke på at det var noen som skadet seg noe voldsomt på det.

Samlet sett er beskrivelsene fra 20–30-åringene, som levde en institusjonalisert barndom, mer preget av lek de erfarer som skummel enn farlig. De gir uttrykk for at de synes voksne overdrev i sine vurderinger av lek som farlig.

OPPSUMMERING

En rekke sammensatte og komplekse forhold (Nordbakke, 2018) har bidratt til at erfaringer med farlig røff lek er blitt færre. Likevel fortsetter mange å snakke om røff lek som farlig, mens den kanskje bare er skummel, slik deltakerne i vår studie påpeker. Alle

generasjoner i undersøkelsen forteller om minner av røff lek og hevder at dette er opplevelser som ga dem viktige livserfaringer, som hjalp dem å utvikle selvstendighet. Som Maren (54) sa: *Jeg tror unger i dag går glipp av veldig mye, da. De får ikke samme treningen, sosiale treningen. (...) Vi måtte ordne opp sjøl. Vi ble mer selvstendige.* Den yngre generasjonen gir uttrykk for at mange voksne kategoriserte leken som farlig når den ikke var det, og frarøvet barn muligheter til en lek de verdsatte. Likevel stoppes relativt trygg lek. Vi håper vår forskning gir bedre refleksjon omkring voksnes regulering av røff lek.

Litteratur

- CHUDACOFF, H.P. (2015). The history of children's play in the United States. I: Pellegrini A.D. (red.), *The Oxford Handbook of The development of play* (s. 101–109). New York, Oxford University Press.
- ENERSTVEDT, Å. (1978). *Kongen over gata*. Oslo, Universitetsforlaget.
- ENERSTVEDT, Å. (2004). *Vil du vite hvordan barn lekte i gamle dager?* Eide.
- GLENN, N.M., KNIGHT, C.J., HOLT, N.L. & SPENCE, J.C. (2012). Meaning of play among children. *Childhood*, 20(2) 185–199.
- HART, J.L. & TANNOCK, M.T. (2019). Rough play: Past, Present, and Potential. I Smith, P.K. & Roopnarine, J.L. (red.), *The Cambridge Handbook of Play* (s. 200–221). Cambridge, Cambridge University Press.
- ISAKSEN, G.E., NORDERHUS, R. & ØKSNE, M. (2021). Ikke dårligere enn før, men annerledes: En generasjonsstudie av lek i barndommen. *Barn*, 1, 2021, 27–39.
- NORDBAKKE, S. (2018). Children's out-of-home leisure activities: Changes during the last decade in Norway, *Children's Geographies*, 17 (3), 347–360. doi: 10.1080/14733285.2018.1510114
- NORDERHUS, R., ISAKSEN, G. & ØKSNE, M. (2022). «Det var egentlig ikke lov, men det var artig»: Røff lek i generasjoner. *Barn*, 40 (2), DOI: <https://doi.org/10.5324/barn.v40i2.4959>
- SUTTON-SMITH, B. (1997). *The Ambiguity of Play*. Harvard University Press.

Terje Melaas

tidligere universitetslektor ved Universitetet i Sørøst-Norge og jobber nå som lekeombud i eget firma lekeombudet.terje.melaas@outlook.com

Det er ulik kvalitet på lekepraksis

I lekekode barnehagene deltar de ansatte i leken. De går inn og ut av leken og sørger for at barn får en enda mer selvstendig lek.

ILLUSTRASJONSFOTO: ADOBE STOCK

Mellom to døråpninger hvor barn og voksne stadig passerer for å komme til andre rom, er det en smal plass hvor barna leker. Her står det ett parkeringshus og et titalls biler barna flytter ned til teppet. De tar bilene opp på parkeringshuset igjen, deretter ned en gang til. Plutselig smeller barna bilene i hverandre, noen kastes i veggen, ett av barna løper gråtende til en ansatt.

Dette er en gjenganger i mine observasjoner i barnehager. Når jeg spør personalet om det er sånn barna pleier å leke, er svaret ofte ja. Mange gir uttrykk for at barna leker kort tid av gangen, store grupper av barn forstyrrer hverandre med konflikter, og personalet blir konfliktløserer fremfor aktive i leken. Jeg har også observert at mange rom har bord og stoler som inviterer til sitting fremfor kreativ lek. Når jeg spør personalet om hvordan de vil karakterisere aktiviteter ute, er ofte

svaret «de flyr hit og dit» eller «maur i rumpa». Ikke sjelden pekes det på kulturforskjeller, språk og samspillsutfordringer som gjør leken vanskelig. Dette kan forstås som negative kategoriseringer av barn det er lite å gjøre noe med, i stedet for at personalet reflekterer over hva de kan gjøre for å bidra til spennende lek.

I mine observasjoner av barns lek og hvordan den støttes av personalet i norske barnehager, finner jeg det jeg kaller «lekekode» og «kommunegrå» barnehager.

«LEKEKODE» BARNEHAGER

I lekekode barnehager har de et personalteam som deltar i leken. De går inn og ut av leken og støtter sånn at barna får en enda mer selvstendig lek, ifølge forsknings- og utviklingsarbeidet (FOU) *Blikk for lek*. Det vil si at personalet kontinuerlig trener på lekedeltakelse med bakgrunn i forskningsbasert kunnskap. Når alle er på jobb, er leken i sentrum.

De ansatte reflekterer også over lek

LEKEMAGI: I de lekekode barnehagene er de ansatte trent til å støtte leken og går gjerne inn i rollen som pirat og fører leken til barna videre.

i situasjoner utenfor lek. Her blir for eksempel overgangssituasjoner ikke fragmenterte enheter, men arenaer for inntrykk og uttrykk til lek.

I garderoben ser Kira på Jermund som har kledd på seg utkleddningsklær for å være arbeidsmann ute. «Jeg vil også være arbeidsmann», sier Kira og vil ha adgang til leken. Jermund fortsetter med påkledningen, og det ser ikke ut til at han har fått interesse for adgangsforsøket til Kira. Da henter den ansatte en gammel, utslitt støvsuger. Med lekestemme sier hun

”Det er få regler i de lekekode barnehagene.

til Kira: «Ta dette verktøyet, du.» Da snur Jermund seg og sier: «Du kan gjerne være arbeidsmann med meg.»

Dette er en observasjon fra en «lekegod» barnehage. Den illustrerer flere perspektiv. Overganger kan skape brudd i lek og vennskapsrelasjoner, men her er personalet trent til å støtte lek, selv om det selvsagt også er et mål å få på klær. Med andre ord vil det primære for voksenkultur alltid være å støtte lekekultur uavhengig av situasjon, fagområde eller prosjekt. Men det

innebærer samtidig å ha kunnskap om adgangsstrategier, nemlig lekeinitiativ barn utenfor lek strategisk bruker i håp om å komme inn i andres lek.

LEKEGRUPPER

Likevel er det vanskeligere enn som så. En del barn viser ikke denne type initiativ, de kamuflerer det. Dette må også forstås – noe «lekekode» barnehager er trent til. Noen barn støttes inn i lek av ansatte som deltar i leken for å hjelpe dem til å medvirke. Proble-

met er at noen barn fort faller ut etter den ansattes støtte. Da kan det den ansatte gjør i observasjonen over, virke mot sin hensikt. Bruk av lekegrupper kan for eksempel være et virkemiddel. Da må personalet vite hva lekegrupper er, hvordan det skal brukes, og hvordan det skal vurderes.

REGELSTYRING KONTRA LEKEKULTUR

Det er få regler i de lekekode barnehagene. I disse barnehagene er de ansatte opptatt av dramaturgi: spenningsmo-

menter hvor barn får felles referanser til å ha noe å være sammen om i leken. I en av barnehagene hadde barna bygget en romfartsmaskin og plassert den på et fjell i skogen. Noen dager etter kom barna tilbake til fjellet, og romfartsmaskinen var borte. Da ringte telefonen til den pedagogiske lederen, og det var Kaptein Sabeltann, spilt av en mannlig ansatt. Kaptein Sabeltann ba barna dempe seg fordi han skulle sove i hytta ved siden av. Da ble det skapt magi. Når barn har det meningsfullt, blir det færre konflikter. Adgang til lekekultur forankres i pedagogiske praksiser som gir dramaturgisk innhold til lek, noe regler ikke gir, annet enn at det kan være gøy å bryte dem. Samtidig er dette premisser fra rammeplanen, som understreker hvordan fagområder skal ses i relasjon til lekekultur. Forarbeidene til lovverket om barns psykososiale miljø i barnehagen er i prinsippet et rop om å styrke barns lekevilkår.

«KOMMUNEGRÅ» BARNEHAGER

I de «kommunegrå» barnehagene er det også lek, men mindre dramaturgi og mange avbrudd. Når alle ansatte er på jobb, enes man ikke om å ha lek i sentrum, men fokuset blir vidt og lekmannspreget sånn at forskjellige situasjoner stykker opp dagen uten å gi næring til lekekultur. Ansatte

frykter at de ikke får fulgt hele rammeplanen, og er bekymret for at stor vekt på lek kan hindre språkstimulering og læring.

Mange barnehager har mye asfalt, åpne flater ute med lite inspirerende materialer. Busker og kratt, som lokker til lek, er ofte et stykke unna, og det blir fort en stim av små og store ved de åpne flatene. Mange sandkasser er svært sparsommelig utstyrt, ofte er sanden så tørr at den støver. Da mister den sin magiske verdi for lek. Når det er lite materialer å leke med, hemmes lekemuligheter for barna. Av samme grunn blir det vanskeligere for personalet å støtte lek fordi de mangler materialer til å støtte igangsettelse, videreutvikling og vern av leken.

Åpne flater uten støtte fra materialer fører ofte til det jeg kaller tidtrøtte, gjentakende løping og fanging. Mulig det er en slags lek, men da er den på bristepunktet mellom kjedsomhet og avbrudd. Denne fangingen tolker jeg i større grad som lekeinitiativ med ønske om spennende lek. En del barn, antagelig overvekt av gutter, anender det jeg kaller «kamp-rabling». De slår, bokser, fanger og løper etter hverandre i håp om spennende lek. Det er et fremtredende trekk at disse initiativene bremses av personalet i de «kommunegrå» barnehagene, gjerne

begrunnet med at de er imot krig og vold.

VANEHANDLINGER KAN SKADE

En del av barnas vanehandlinger ender i ekte konflikt og ikke i gøyale lek. Da er leken skadelig for barns identitet og utviklingen av sosial kompetanse.

Når volden er fiktiv i leken, bidrar tematikken, særlig med støtte fra personalet, til både å holde leken i gang – og til nyanseringer av temaer som supplerer det krigerske. I observasjonen jeg viser innledningsvis, kan det godt hende vi er vitne til en av svært mange varianter av «kamp-rabling». Vanehandlinger hos barn kan fremstå som så normale at vi tenker «det må jo bare være sånn» eller «de er jo gutter». Her ser vi hvordan lekekulturen og voksenkulturen er på kollisjonskurs. Observasjonen med barna som kjører biler, viser hvordan lek, dersom det er lek, avbrytes og mangler fordypning. I stedet blir det stadig overganger fra aktivitet til aktivitet, og lekevilkårene blir ikke så gode.

ETABLERTE LEKERUTINER

Blant interessante funn har jeg sett hvordan de yngste barna kan bli i leken over tid. Et eksempel er projisert lek, en slags rollelek hvor barn gir liv til figurer på samme måte som eldre barn endrer væremåte og stemme for å skape fiksjon og dramaturgi i rolleleken sin. Dette kan være ett av flere kjennetegn på hva jeg definerer som «lekekode» barnehager, der barn, fra de yngste til de eldste, i større grad holder på med meningsfull lek som varer over tid.

Derfor er jeg særlig opptatt av etablerte lekerutiner, lek som barn stadig kommer tilbake til med vennene sine. Lek avler mer lek siden rutinene i leken får en ørliten parallell til dagtavle. Barna vet noe om hva de har i vente, og dermed kan lekerutiner åpne for både glede og struktur. Her er gjentakelser og gjenkjennelser barna allerede har gjort mange ganger og stadig vender tilbake til, noe som støtter videreutvikling av leken. For barn som sliter med språk, vil rutinene i lekekulturen bidra

til å utvide begreper i dybde og bredde. Det er her barnehagen bør arbeide allmennpedagogisk for å støtte barn generelt og utsatte barn spesielt.

LEKELYDER

Lekerutinene er viktige for barns lekekultur, vennskap og språkstimulering. Her kan barn oppleve meningsskaping, sammenheng og håndtering. Avbrudde blir færre, og leken med venner skaper kontinuitet. Vi vet at disse faktorene støtter fremtidig psykisk helse og kan virke forebyggende for frafall i skolen.

Det kan se ut til at når barna har gruppert seg i lekerutiner ut fra egen motivasjon, så opptrer det jeg kaller lekelyd. Lekelyd er barn som gleder seg over gøyale lek med andre.

Men denne lyden skiller seg fra situasjoner hvor barna virrer fra det ene til det andre med mange konflikter. Til forskjell fra det «kommunegrå» mener jeg «lekekode» barnehager observerer

” I de «kommunegrå» barnehagene er det også lek, men mindre dramaturgi og mange avbrudd.

hvordan lek kan befinne seg mellom kjedsomhet og avbrudd. Det innebærer blant annet at personalet har et felles språk for lek, og skiller mellom barn som er utenfor lekerutiner, de som har lekerutiner under etablering (lek mellom kjedsomhet og avbrudd), og barn i etablerte lekerutiner.

ENDRING AV VOKSENKULTUR

Jeg er skeptisk til kartlegging av barn, men den enkelte i personalet må kartlegge egen væremåte og hvordan voksenkultur fremmer eller hemmer lekekultur. Jeg ser mange kollisjoner fra lekeinitiativ som blir misforstått av voksenkulturen som «atferdsproblematikk». Voksenkulturen sitter også med makten over materialene barna

har til rådighet inne og ute. Og det er voksenkulturen som skal vite hva det vil si å observere, analysere og støtte leken på barnas premisser, sånn det formuleres i fjerde kulepunkt på side 20 i rammeplanen. Dette er for øvrig et svært komplekst punkt. Alle barnehagene i mitt materiale er fulgt opp over tid. Jeg har hatt forelesninger om lek og lekestøtte for pedagogene, veiledet dem, og alle ansatte har jobbet med konkrete oppgaver. Hver gang jeg hører folk si «lett som en lek», blir jeg nok litt betenkt.

Litteratur

MELAAS, T. (2015). *Blikk for lek i barnehagen – starte – verne- videreutvikle* (2. utg.). Kommuneforlaget

ANNONSE

Over 8 600 følger oss på Facebook

Bli med og følg oss du også!
[@facebook.com/førstesteg](https://www.facebook.com/førstesteg)

FØRSTE STEG

Barns rett til læring gjennom lek

Leik og læring treng ikkje vere motsetnader. Barn lærer når dei leikar, men leiken treng ikkje vere styrt av barnehagelæraren med eit klart mål om å lære.

ILLUSTRASJONSFOTO: ADOBE STOCK

Barn leikar for leiken sin eigen del og fordi det er kjekt. Der det er barn, finn du òg lek. Artikkelen drøftar barn sin rett og trong til å utfalde seg i fri lek, og den læringa som skjer når barna leikar. Læring i barnehagen kan ikkje ha konkrete og målbare læringsmål som i skulen.

LEIK OG LÆRING

Leik og læring vert ofte sett opp mot kvarandre. Leik vert heldt opp som idealet, medan læring vert underordna og sett på som *mindre pedagogisk rett* (Draugsvoll, 2022, s. 121; Sundsdal & Øksnes, 2015; Thoresen, 2009; Øksnes & Sundsdal, 2014). Spørsmålet er om lek og læring treng å vere motsetnader, eller om dei kan vere to sider av same sak, avhengig av korleis vi forstår læringsomgrepet, og korleis dette kjem til uttrykk i barnehagen.

Leik skal ha ein sentral plass i barnehagen. Det er barn si naturlege livsform. Der du finn barn, finn du òg lek, utan at nokon har lagt til rette for det, noko dømet under syner:

Barna er på veg ut. Ei gruppe spring rett ned i skråninga med ulendt terreng. Dei grev med hendene og samlar mark, lagar suppe med regnvatn i ei grop dei har grave, serverer til dei andre og dei som kjem forbi. (Draugsvoll, 2022, s. 118)

Spontan lek kan vi sjå allereie frå fødselen. Når spedbarnet studerer fingrane sine, legg klossar i ein kasse og tek dei opp att, spring frå ende til annan i rommet og hylar av glede, når dei plaskar med vatn eller studerer ei leike, leikar dei (Olofsson, 1993, s. 13). Men er det berre lek, eller lærer dei òg?

LÆRING GJENNOM LEIK

I leiken kan barn leike ut erfaringar og lære om seg sjølv og andre (Olofsson, 1993, s. 112; Øhman, 2012, s. 217).

For barna går lek og læring hand i hand utan at dei sjølv tenkjer over det (Lunde & Brodal, 2022, s. 207; Pramling Samuelsson & Johansson, 2006; Pramling Samuelsson & Carlsson, 2008).

Gjennom leiken lærer barna å mestre og vidareutvikle evner dei vil trengje som vaksne (Lunde & Brodal, 2022, s. 107). Å erkjenne at læring skjer når barn leikar, er ikkje å meine at all aktivitet i barnehagen skal vere styrt av barnehagelæraren. Derimot handlar det om å skape rom for at den gode leiken får utvikle seg.

Læring må vere indre motivert, og ingen aktivitet er meir indre motivert for barna enn leiken. Beste måten å fremje læring på er å redusere stress i læresituasjonen. Det er å gje barna tilgang på aktivitetar som gjev glede, stoltheit og bygger sjølvtilit, gjennom sosiale relasjonar. Jo mindre tid barna bruker på aktivitetar som er styrte av barnehagelæraren, jo meir motiverte vert dei for læring. Alt dette får barna gjennom leiken (Barker et. al., 2014; Lunde & Brodal, 2022, s. 66). Barnehagelæraren skal ikkje utvikle mål for leiken og styre han, men gje barna rom til å leike.

Å leggje til rette for læring er ikkje å forankre pedagogikken i ei instrumental tenking eller å objektivere barna. Derimot tek vi omsyn til subjektiviteten deira. Barn har ein naturleg trong til å leike, men dei søker òg læring ved å utforske. Styrken i utviklingstanken kjem tydeleg fram når vi ser på alternativet, som er å ikkje leggje rette for læring og utvikling (Østrem, 2007, s. 278, 280). Barnehagelæraren må leggje til rette for læring ved å la barna leike. Om vi ikkje trur på utvikling og/eller ønskjer at barna skal mestre gjennom å lære nye ting, kva gjer vi då i barnehagen som pedagogar? Barn må få utvikling gjennom lek.

LÆRINGSOMGREPET I BARNEHAGEN

Tradisjonelt har læring vore sett på som eit resultat av

LA BARN LEIKE: Barnehagelæraren må leggje til rette for læring ved å la barna leike, utan å ta over styring, skriv artikkelforfattaren.

utvikling og modning, uavhengig erfaring. I dag veit vi at kunnskap og læring òg vil byggje på erfaring og den sosiale og kulturelle konteksta (Johansson & Pramling Samuelsson, 2009, s. 22-23; Pramling Samuelsson & Carlsson, 2008). Lunde & Brodal (2022, s. 80) definerer læring som: «(...) en varig endring av opplevelse og atferd som følge av erfaring». Då handlar læring om meir enn det som skjer i tilrettelagde aktivitetar. Då handlar læring om alt som skjer, og som påverkar barna.

DIDAKTIKK FOR DET UFØRESETTE

Når læring vert definert som eit resultat av erfaring, er det

” Barnehagelæraren skal ikkje utvikle mål for leiken og styre han, men gje barna rom til å leike.

vanskeleg å hevde at læring ikkje er ein del av leiken som barna erfarer kvar dag. *Didaktikk* betyr undervisningslære og har tradisjonelt handla om korleis vi legg til rette for læring. Didaktikk i tradisjonell forstand, med ein plan og klare mål, kan lukke for den læringa som skjer når barn leikar (Draugsvoll, 2022, s. 124; Gunnestad, 2003; Pålerud, 2013, s. 43). Om målet for dei didaktiske drøftingane i staden for

”Barn har ein naturleg trong til å leike, men dei søker òg læring ved å utforske.

vert korleis vi kan leggje til rette for leik, kan vi enklare opne for den læringa som skjer i leik (Draugsvoll, 2022, s. 39). Pålerud (2013, s. 47–48) kallar dette ein «didaktikk for det uføresette», der læring handlar om det vi erfarer i lag.

BEHOVET FOR AVGRENSING

Barnehagelæraren må vere avgrensa og skilje mellom det som føregår i seg (erkjenninga av at læring skjer når barn leikar), og det som føregår i barna (at dei leikar fordi det er kjekt) (Bae, 1996). Barn ønskjer å lære. Det er slik dei utviklar seg. Dømet under syner korleis barn gjennom leik, initiert av dei sjølv, kan eksperimentere og lære om fysiske fenomen som omgjev dei, og korleis dei gjennom leiken kan tileigne seg sosiale kompetansar som dei treng for å fungere i samspel:

Eit barn på fire år tek to stolar og fester ein hoppestrikk til. Det lagar ei opning midt på strikken og fester ei bømme på fem liter i denne. Barnet kastar risposar oppi bømme, snur seg til barnehagelæraren og seier, medan det smiler: «Sjå, når eg hiber posar oppi bømme, går den ned og blir tyngre, når eg tar posane ut, går den opp og blir lettare.» «Ja», svarar barnehagelæraren, og introduserer

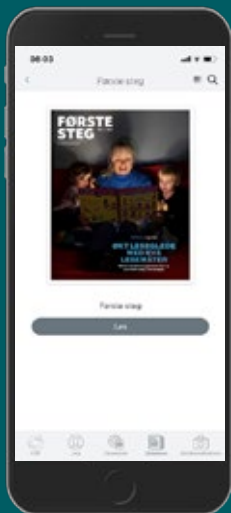
omgrepet tyngdekraft for barnet. Etter kvart kjem det fleire barn til som vil kaste risposar oppi bømme. Barnet deler posane mellom dei, og det dannar seg snart ein lang kø med barn som vil kasta. Det er til saman ti posar. Barna deler og bestemmer at dei skal kasta tre kvar, før det er bømmetid. Barna ventar på tur og kastar ein etter ein. Når dei er ferdig å kasta, stiller dei seg bakarst i køen. Barnehagelæraren står i bakgrunnen og set ord på når barna deler, at dei er gode venner som kan dele og vente på tur, og at den som fekk vere med å delta, nok vart glad. (henta frå Draugsvoll, 2022, s. 123)

AVSLUTTING

Barnehagelæraren må leggje til rette for læring ved å la barna leike, utan å ta over styringa. I leik kan barna leike ut erfaringar, og dei lærer om seg sjølv, om andre og korleis dei kan meistre nye ting. Alt dette er ferdigheiter dei treng som vaksne. Barnehagen skal ikkje ha konkrete og målbare læringsmål som i skulen. Læring i barnehagen må handle om dei erfaringane barn gjer i leik. Barnehagelæraren må vere avgrensa og erkjenne at barn lærer når dei leikar, sjølv om barna berre leikar for leiken sin eigen del, utan å ha eit mål utover dette.

ANNONSE

Les e-bladet i
appen **UDF Medlem**

Du finner siste
utgave av e-bladet i
appen **UDF Medlem**.

Last ned fra
App Store eller
Google Play

Logg enkelt på med
medlemsnummer
eller BankID.

UTDANNINGS
FORBUNDET

Litteratur

- BAE, B. (1996). Voksnes definisjonsmakt og barns selvpålevelse. I B. Bae (red.). *Det interessante i det alminnelige – en artikkelsamling* (s. 145–165). Pedagogisk Forum.
- BARKER, J.E., SEMENOV, A.D., MICHAELSON, L., PROVAN, L.S., SNYDER, H.R. & MUNAKATA, Y. (2014). Less-structured time in children's daily lives predicts self-directed executive functioning. *Frontiers in psychology*, 5 (593), 1–16.
- DRAUGSVOLL, K.I. (2022). *Ettiske møte og problemstillinger. Løst for barnehagelærere*. Fagbokforlaget.
- GUNNESTAD, A. (2003). *Didaktikk for førskolelærere. En innføring*. Universitetsforlaget, 3. utgave.
- JOHANSSON, E. & PRAMLING SAMUELSSON, I. (2009). *Å lære er nesten som å leke. Lek og læring i barnehage og skole*. Fagbokforlaget.
- LUNDE, C. & BRODAL, P. (2022). *Lek og læring i et nevrologisk perspektiv. Hvordan gode intensjoner kan ødelegge barns lærelyst*. Universitetsforlaget.
- OLOFSSON, B.K. (1993). *Lek for livet*. Andersen & Butenschøn.
- PRAMLING SAMUELSSON, I. & JOHANSSON, E. (2006). Play and learning – inseparable dimensions in preschool practice. *Early child development and care*, 176 (1), 47–65.
- PRAMLING SAMUELSSON, I. & CARLSSON, M.A. (2008). The playing learning child: towards a pedagogy of early childhood. *Scandinavian journal of educational research*, 52 (6), 623–641.
- PÅLERUD, T. (2013). *Didaktikk for en demokratisk barnehage*. Fagbokforlaget.
- SUNDSDAL, E. & ØKSNE, M. (2015). Til forsvar for barns spontane lek. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 1, 1–11.
- THORESEN, I.T. (2009). Barnehagen i et utdanningspolitisk kraftfelt. *Nordisk barnehegeforskning*, 2 (3), 127–137.
- ØHMAN, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Pedagogisk Forum.
- ØKSNE, M. & SUNDSDAL, E. (2014). Lek – det som gjør livet verdt å leve! I T.H. Rasmussen (Red.). *På sporet etter lek. Lek under moderne vilkår* (s. 47–66). Fagbokforlaget.
- ØSTREM, S. (2007). Barnehagen som læringsarena. Realisering av tanken om anerkjennelse. *Nordisk pedagogikk*, 27, 277–290.

Uavbrutt lek er viktig for barn

Når barn får leke uten voksnes innblanding, kan de teste og eksperimentere med språk og handlinger. Det bidrar til å skape lekekulturer i barnehagene, viser dansk forskning.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: PRIVAT OG CENTER FOR DAGINSTITUTIONSFORSKNING

1. Hva har du skrevet doktorgrad om?

– Oppgaven min handler først og fremst om leken. Jeg er spesielt opptatt av barns selvorganiserte, sosiale lek og barns samspill med hverandre: det som kalles barne- og lekekulturer. Ved å undersøke leken fra barnas perspektiv antar jeg at leken har verdi for barns utvikling og trivsel, fordi dette er deres måte å tilegne seg verden på. Jeg fulgte barna i lekemiljøet gjennom ti måneder i en kommunal barnehage. Det har gitt meg innblikk i det jeg kaller *langlek* og *uovervåket lek*.

2. Hva har du funnet ut?

– Jeg har funnet ut at tid, rom og medbestemmelse er viktig for å skape og utvikle lekekultur i barnehagen. Uavbrutt leketid er avgjørende. Hverdagsrutiner utformet slik at lek kan «spilles ut», er viktig. Det gjelder for eksempel rydding eller samlinger, som riktignok tjener et formål, men som samtidig ofte avbryter leken, som må etableres igjen. At leken kan bevege seg fritt, og at det er plass til å flytte leken rundt, eller inn og ut, er positivt. Mulighet for å leke utenfor de voksnes synsfelt, slik at barna kan teste og eksperimentere med språk og handlinger, bidrar til å skape en lekekultur. Jeg erfarer at barns medbestemmelse har stor betydning for lekens muligheter.

3. Hva tror du forskningen din vil bety for barnehagene?

– Vi lever i en tid der leken har status: Ikke bare i den pedagogiske læreplanen, men også på kommunalt og statlig nivå er man opptatt av barns egne lekefellesskap og medvirkning (tilsvarende Rammeplan for barnehagen i Norge). I praksis er det likevel ikke alltid sann at det som personalet legger til rette for pedagogisk, støtter opp om gode lekefellesskap. For at ikke lekens betydning i barnehagene bare skal ende opp som «store ord», kreves det en innsats. Hverdagen må tilrettelegges, slik at den understøtter selvorganisert lek. Pedagoger får mulighet til å inspirere og hjelpe til med lek underveis. Jeg håper at doktorgraden min kan vise – og inspirere til – hvordan barn og voksne kan skape og utvikle lekekulturer sammen. Jeg håper også at forskningen kan vise at barnas egne bidrag er viktige for den samlede kvaliteten og trivselen i barnehagene.

4. Hva overrasket deg mest i forskningen?

– Det som overrasket meg mest, er hvor viktig sammenhengende tid er for lekekulturen. Men tid er ikke nok. Omgivelser, innredning, rutiner og ikke minst pedagogikk er forhold som også spiller en stor rolle for hvordan barn kan leke fritt i barnehagen.

godkommunikasjon@gmail.com

Min doktorgrad

FINA LEWENHAUPT VILHOLM (52)

adjunkt ved Absalon Professionshøjskole i Roskilde

Doktorgraden er et samarbeid mellom Roskilde Universitet, Senter for barnehageforskning og VIA University College, Aarhus.

Doktorgrad: Barne- og lekekulturer i praksis. Studier av lek, samvær og forhold.

Mål med forskningen: Å undersøke lek fra et barneperspektiv ved å komme tett på barnas egen lek og fellesskap. Det innebærer å få et innblikk i hvordan barn leker, hva som opptar dem, hvordan barn bruker miljøet i leken, og hvordan leken blir overlevert mellom barn.

DERFOR ER DENNE DOKTORGRADEN VIKTIG

– Denne doktorgraden er et viktig bidrag i barnehagefeltet og barndomsforskningen. Vilholm er opptatt av å forstå betydningen av barns lek, samhandling og samvær. Hun berører aktuelle dilemmaer og diskusjoner rundt relasjoner: Balansen mellom pedagogisk styring og barnas egne muligheter for å fylle tiden og skape et rom.

Jan Kampmann

professor ved Roskilde Universitet, avdeling for barndom, ungdom og familieforskningsforskning

For at ikke lekens betydning i barnehagene bare skal ende opp som «store ord», kreves det en innsats.

Åpne former inviterer barna til fantasilek

Når barn får former som er åpne uten en bestemt funksjon, bruker de raskt fantasien og gjør dem om til det de trenger i leken.

FOTO: CAMILLA ARNESEN

Dagens samfunn er i stor grad preget av leker og gjenstander som tydelig viser hva det er, og hvordan det skal brukes. I masteroppgaven *Hvordan kan åpne former skape fantasi i barns lek?* fra Universitetet i Agder ønsket jeg å finne ut av hvordan barna bruker åpne former i sin lek.

METODE

Masteroppgaven min var todelt. Den besto av eget praktisk skapende arbeid og teoretisk refleksjon over dette arbeidet, gjennom observasjon av barnas lek med formene. Hovedmålet med masteroppgaven var å gi et bidrag til deltakende kunst for barn, der kunsten kunne inngå i barnets læring og fantasi. Med benevnelsen *deltakende kunst* ønsket jeg å utfordre den vanlige betrakterrollen der mennesker sanser og tolker et kunstverk ved å se på det visuelt. Med deltakende kunst oppstår ikke kunsten bare ved å visuelt se på den, den kommer til syne i møtet mellom kunst og deltakere. Kunsten kommer til syne i samhandling mellom kunstprodukt og menneske. (Kulturrådet, 2013). Jeg lagde selv de ulike formene, som var ulike kasser i forskjellige former og fasonger. Jeg ville undersøke hvordan barn bruker åpne former i sin lek. Jeg lot meg inspirere av den nederlandske arkitekten Aldo Van Eyck som har arbeidet mye med lekeplasser med geometriske former. Han benyttet forlatte urbane plasser og tilførte enkle former med mål at barna og deres foreldre skulle sette farger og bevegelse til (Demerjin, 2013). Jeg lagde formelementer som «tålte en trøkk», siden det var barn som skulle bruke dem fritt og uforstyrret. De skulle også brukes ute, og måtte være solide og ha en slite-

sterk overflate. I tillegg måtte de være trygge i bruk, og være praktiske å plassere og rydde opp. Fargene skulle være inspirerende og invitere til lek.

ULIKE TYPER FORMER

I min studie tok jeg utgangspunkt i to ulike typer former. *Funksjonsbaserte former* er former som viser mer til hva det er, og hvordan det skal brukes. *Åpne former* er abstrakte former som ikke ligner noe spesifikt. En åpen form gir ikke et entydig svar på hva den er, og hva den skal brukes til. Det betyr at formene kan tolkes ut fra barnets ønsker, og i lekens verden omdannes slike former til det barna trenger i leken. Jeg startet mine undersøkelser ved å observere ulike lekeplasser og uteområdet i både barnehager i byen og på landet. Jeg la raskt merke til at samtlige lekeapparater og leker viste til en tydelig funksjon for hvordan de skulle brukes. Jeg hadde på forhånd en antakelse om at når ting ikke har en entydig funksjon, utfordres barna til utforskning og nysgjerrighet. Jeg ønsket å finne ut hvordan en åpen form kan invitere barna til selv å bruke fantasien. Jeg ville legge til rette for at barna kunne omskape formelementene til det de trenger i leken akkurat der og da. I masteroppgaven tar jeg utgangspunkt i teori, fra blant annet pedagogen Friedrich Frøbel, som jeg mener kan understreke og se barnas lek i et større perspektiv. Som inspirasjon har jeg benyttet kunnskap fra både pedagogikken, arkitekturen og kunsten. Dette er fagområder som korresponderer med det praktiske arbeidet i denne oppgaven. Jeg har også latt meg inspirere av kunstneren Eirik Gjerdem, som har laget skulpturer på torget i Kristiansand. Formene er så abstrakte at du ikke kan se hva de skal forestille. Barna bestemmer selv hva disse skulpturene skal være i møte med dem. Med sine former

PROSESSEN: For at formelementene skal bli mest mulige stabile og sterke, er de satt sammen med lim og skruer. De er sparklet med glassfibersparker, og formene ble pusset ned og grunnet før de ble malt med en type slitesterk bengalakk.

ENKLE Å RYDDE

VEKK: Formelementene er laget slik de skal være enkle å rydde vekk. De er laget med godt mellomrom så barna ikke skal klemme fingrene.

SIRKLER: Sirkelformene er laget ved å skjære ut en og en sirkel for så å lime disse sammen.

”Observasjonene viste at barna omgjorde formelementene til det helt utrolige.

STABLETÅRN: Barna lager de utroligste ting av formene, som tårn, slott, butikk og konglemål.

oppfordrer Gjedrem ikke kun til betraktning og beskuelse, men også til deltakelse.

LAGER SLOTT, RASKE BILER OG KONGLEMÅL

Masteroppgaven er basert på observasjoner der barn i en barnehage får nye formelementer som er laget spesielt for oppgaven. Det aller første barna gjorde i møte med formene, var å snu og vende på dem. Ganske raskt begynte noen jenter å stable former oppå hverandre. De lekte at det var et slott, og undret seg over om tre prinsesser kunne bo i slottet. Observasjonene viste at barna omgjorde formelementene til det helt utrolige. De lagde hus til fuglene, brukte formene som trommer og lagde suppe i en av dem. De lekte butikk og bruke boksene som konglemål. Det var kun fantasien som satte grenser, og det var leken der og da som bestemte hva disse formene skulle være, eller hva de skulle bli til. Tenk at noe så «enkelt» kan invitere til så mye forskjellig lek. Ifølge pedagogen Friedrich Fröbel er

åpne former en fordel, fordi de er med på å skape fantasi og læring. Fröbel påpeker at det er viktig å la barna prøve seg frem, konstruere og oppdage. Da blir barn skapende. Han mente at pedagogen ikke skulle legge frem elementer med en ferdig løsning, eller ferdig tenkt resultat. Selvstendighet og lek var de viktigste prinsippene for at et barn skulle vokse opp til å bli frie tenkende mennesker. Pedagogen skulle gi næring til barns fundering, så det selv kunne oppdage og se sammenhenger. Det var viktig i min studie at ingen av de barnehageansatte skulle komme med kommentarer eller forslag til hva formene jeg ga til barna kunne brukes til. De åpne formene skulle gi rom og mulighet for oppfinnsomhet og utforskertrang.

ENDRET UTEOMRÅDENE

Formeelementene ga uteområdet til barnehagen et nytt utseende, men åpnet også opp for ny bruk. Formelementene førte til at uteområdet fikk flere bruksområder. De

Fag og forskning

LÆRER OM FORMER: Håndtakene på formene kan invitere til felles lek og samarbeid.

LAGER SUPPE: – Vi må røre i suppa så den blir god, forteller barna som har gjort om den røde formen til en kjele.

SORTERER: Formelementene er laget solide for å tåle all slags vær. De kan også holde på vann. Her har barna sortert kongler i en trekant.

ble brukt som praktiske hjelpemidler, i konstruksjonslek og i rollelek. De ble gjort om til prinsesseslott, fuglekasser, biler, gryter, byggeklosser, instrumenter og konglemål. Formene ble også brukt som stoler når barna skulle spise eller ha samlingsstund. De ble brukt til å stå på for å klatre opp i trær, og de ble brukte til oppbevaring av gjenstander. Formene ble både gjort om til elementer som barna trengte i leken og førte til ny lek. Noen barn lekte tannlege fordi de syns den minste runde formen minnet om en skål hos tannlegen. Andre så en konge trille ned i en av dem, og den formen ble dermed et konglemål. De oppdaget også hvordan en firkant ble til ved å plassere to trekanter sammen.

RESULTATER

Studien viser at åpne former skaper fantasi i barns lek. Barna tillegger formene egenskaper basert på sin forforståelse. De har allerede en kunnskap om for eksempel biler, tog, slott og hatter og overfører disse egenskapene til forme-

” Formene ble gjort om til prinsesseslott, fuglekasser, biler, gryter, byggeklosser, instrumenter og konglemål.

mentene. Barna viser kreativitet og initiativ til lek når disse formelementene presenteres for dem. Formelementene åpner også opp for ny kunnskap ved at barna instruerer og lærer bort det de kan til hverandre. Leken skaper med andre ord kunnskap i tillegg til å ha en verdi i seg selv. Formene førte også til ny bruk av uteområdene.

Litteratur

OUDENAMPSEN, M. (2013). Aldo Van Eyck and the city as playground. 10.03.2015. Hentet fra: <http://merijnoudenampsen.org/2013/03/27/aldo-van-eyck-and-the-city-as-playground/>
KULTURRÅDET (2013). Deltagerbasert kunst – ikke nødvendigvis kvalitet? 02.03.2015. Hentet fra: http://kulturradet.no/kunstloftet/vis-artikkel/-asset_publisher/wS73/content/kl-artikkel-2011-bishop-intervju/
GJEDREM, E. (UKJENT ÅRSTALL). Eirik Gjedrem. 19.04.2015. Hentet fra: <http://www.eirikgjedrem.no/arbeider.htm>
FROEBEL USA (2013). Froebel gifts. 05.03.2015. Hentet fra: <http://www.froebelgifts.com/>
ARNESSEN, C. (2015). *Hvordan kan åpne former skape fantasi i barns lek?* Hentet fra Camilla Arnesen.pdf (unit.no), Universitetet i Agder.

Anmeldt av

Monica Bjerklund
 forskningsgruppeleder i helse, utdanning og
 velferd og dosent i spesialpedagogikk ved
 Telemarkforskning
monica.bjerklund@tmforsk.no

May Britt Drugli og Ragnhild Onsøien

**Gode foreldresamtaler om
 utfordrende tema**

Cappelen Damm Akademisk (2022)
 124 sider

Her får du gode råd til utfordrende samtaler

Hvordan møter jeg kritiske foreldre, eller forteller at jeg er bekymret for barnet? Denne boka gir deg innsikt i å gjennomføre utfordrende samtaler.

Boka handler om å snakke med foreldre og foresatte om alt fra bekymring for barnets utvikling til barnets omsorgssituasjon. Forfatterne beskriver hvordan kommunikasjonsteori og kunnskap om gode samarbeidsrelasjoner kan være til nytte i samtaler om utfordrende temaer. Målgruppen er profesjonsutøvere i barnehage og skole, lærerstudenter og andre som arbeider med barn og unge.

PRAKTISKE ØVELSER

Forfatterne legger vekt på at gode samtaler med foresatte skal bidra til å skape helhet og sammenheng i barns liv. Boka setter søkelys på profesjonsutøvernes relasjons- og kommunikasjonskompetanse. Forfatterne presenterer både praktiske eksempler, refleksjonsoppgaver og øvelser. Refleksjonsoppgavene er relevante og praksisnære. En oppgave er for eksempel: «Tenk på en situasjon du har vært i, der noen sa

noe til deg som gjorde at du ble irritert. Du greide ikke å skjule irritasjonen. Hvordan tror du den andre merket din irritasjon? Hva gjorde den andre som svar på din irritasjon?»

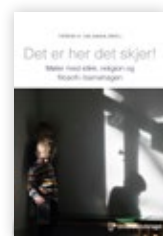
KAN TRENE PÅ SAMTALER

Forfatterne presenterer noen utfordringer samtaler med foresatte kan by på. En utfordring kan være at profesjonsutøveren og de foresatte forstår barnet og barnets trivsel og utvikling på ulike måter. En annen utfordring er når barnehagelæreren må snakke med foresatte om at de er bekymret for barnet, og er redd for hvordan de vil reagere. Boka gir forslag til innfallsvinkler til slike samtaler, og refleksjonsoppgavene gjør det mulig å øve på dem i forkant. Forfatterne anbefaler ansatte å trene på foreldresamtaler, reflektere over vanskelige tema med kollegaer og få ekstern veiledning for å bli bedre på å ta opp vanskelige tema med foreldre og foresatte.

Solveig Fjermestad
Barn som pårørende
 Fagbokforlaget
 (2022)
 80 sider

Hvordan skal jeg snakke med barna til en som er psykisk syk, sitter i fengsel eller er rusavhengig? Det får du gode råd om i denne boka. Du får vite hvilke belastninger og behov barn som pårørende har, og råd om hvordan du kan forberede samtalen. Boka har eksempler fra barnesamtaler forfatteren har hatt med barn som er pårørende.

Teresa K. Aslanian (red.)
Det er her det skjer!
**Møter med etikk, religion
 og filosofi i barnehagen**
 Universitetsforlaget (2022)
 216 sider

En bok om fagområdene etikk, religion og filosofi i barnehagen. Du får praksisnære eksempler med temaer som liv og død, riktig og galt, frihet og barns lek og læring. Antologien har tekster både på norsk og engelsk og er basert på opplevelser fra norske, australske, svenske, skotske og newzealandske barnehager.

Silje Gudahl
Hemmeligheten
 Publica (2022)
 96 sider (bildebok)

I denne boka møter vi Anna og stefaren, som hun kaller «Ulven». Han sier at ingen må få vite om hemmeligheten deres. En gripende bok om en jente som blir misbrukt av stefaren sin, og som til slutt tør å fortelle det til læreren og moren. En viktig bok om overgrep, som kan brukes i samtaler med barn om vonde og gode hemmeligheter.

Nye bøker

Anne Greve, Eilen Bergvik
og Knut Olav Kristensen
Sammen i lek
Fagbokforlaget (2023)
245 sider

En bok om hvordan lærere i barnehage og skole kan delta i lek på måter som inspirerer til mer lek. Boka er basert på en studie fra OsloMet og viser utfordringer som lærere kan oppleve når de skal delta i lek. Du kan lese om dramatisk lek, frilek, lek og improvisasjon, lek og vennskap, barns opplevelser av å leke med lærere og motsatt. Boka er for lærere, studenter og forskere som ønsker mer kunnskap om barns lek.

Berit Oddrun Sletten og
Åse Elisabeth Jørgensen
**Forstå de yngste barnas
lek i barnehagen**
Fagbokforlaget (2021)
58 sider

Et lettlest hefte om å se og forstå hvordan de yngste barna leker i barnehagen. Tema er lekens betydning og barnehagens lekemiljø. Boka har fortellinger fra hverdagen i barnehagen med refleksjonsspørsmål som kan brukes til å forstå mer om de minste barnas lek.

Kristina Avenstrup og Sine
Hudecek
Kom ind i legen!
**Fælles legemaskripter som
pedagogisk metode**
Dafolo (2022)
180 sider (dansk)

En dansk bok om den pedagogiske metoden «fælles legemaskripter» med mål om å sikre at alle barn får inngang til lekefellesskapet. Metoden går ut på å introdusere rolleleker ut fra barnas interesser og utvikling der den voksne er med. Boka har 20 forslag til lekemanus. Det er rollelek på bensinstasjonen, bondegården og sirkus og rollelek med utgangspunkt i eventyr.

Anmeldt av

Ingeborg Tveter Thoresen
tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen i
Vestfold, fagbokforfatter og skribent
t-thores@online.no

Charlotte Lunde og Per Brodal

Lek og læring i et nevroperspektiv Hvordan gode intensjoner kan ødelegge barns lærelyst

Universitetsforlaget (2022)
154 sider

En spennende leseropplevelse

Boka ser på lekens betydning for barn gjennom hjerneforskning og nye perspektiver.

Kunnskap bør deles på tvers av fag og disipliner. Sjelden skjer det som i denne boka. Forfatterne er leger, Charlotte Lunde i barne- og ungdomspsykiatrien og Per Brodal er professor i nevrobiologi. De har en «felles interesse i og bekymring for vilkårene i dagens samfunn for barn og unges utvikling».

LEKEN NEDVURDERES

«Læring foregår overalt og hele tiden» og trenger ikke begrunnes vitenskapelig, sier forfatterne. Men vitenskap kan si noe om grunnleggende *betingelser* for læring. Det er bokas ærend. Lekens grunnleggende *betydning* for læring formelig «ropes» fram gjennom forfatterne faglighet, fordi de ser at lekens vilkår er nedvurdert og truet. Boka gir kunnskap om hjernen og hjerneforskning. Med faglig og pedagogisk presisjon og gode eksempler maner forfatterne til respekt for at utviklingen av barnas hjerne er kompleks. Det samme er samspillet mellom mennesker.

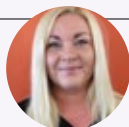
TAR OPP BRENNBARE TEMA

Boka har fem kapitler, der to er samfunnskritiske. Forfatterne spør om vi fratar barn lærelysten. De stiller viktige spørsmål om systemet og læringsmiljøer frarøver barna mange muligheter til lek, fordi livet er institusjonalisert og voksenstyrt. Det siste kapitlet tar opp sårbarhet og motstandsdyktighet, forholdet mellom arv og miljø, epigenetikk, og hva som skjer ved for mye stress, som barnehage og skole kan påføre barna. De drøfter også det brennbare temaet om ADHD, medisiner og feildiagnostisering. Hjerneforskningen i boka forklares med gode illustrasjoner. Boka tar opp forutsetninger for læring og drøfter barns motivasjon og hva som kjennetegner et godt læringsmiljø. Forfatterne er opptatt av at trygg tilknytning og sosial lek er grunnleggende for barns utvikling. Leketerapiens forvandlende kraft er også et tema i en spennende bok som gir nye perspektiver på lekens betydning.

NYE BARNEBØKER

Agnes og Cecilie anbefaler nye kvalitetsbøker for barn i barnehagealder.

Agnes-Margrethe Bjørvand, førstelektor i nordisk litteratur og norskfaglig ansvarlig i barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Agder (UiA). agnes-margrethe.bjorvand@uia.no

Cecilie Dyrkorn Fodstad, førstelektor i norsk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH). Cecilie.Fodstad@dmh.no

Ragnar Aalbu
Det suser i Sivert

Vigmstad Bjørke (2022)
Bildebok 3–6 år
48 sider

Barnehagelærere forteller at denne boka er en favoritt blant barna. I en dus fargepalett som danner utgangspunktet for en stranddag, møter vi flodhesten Sivert. Han har en rekke unnskyldninger for at han ikke vil bade. «Bading er altfor mye armer og bein» eller «strikken i badebuksa mi er ødelagt». Boka er ei laptop-bok og leses ovenfra og ned, der ned er i vannet. Og hvem er det vi kan finne nederst i de siste oppslagene? Jo, det er Sivert! Han skal bare skylle seg litt, men vannet er så deilig. Sivert bader og bader, og de andre venter og venter, selv om månen titter fram. Sivert som *aldri* skulle bade, vil *aldri* dra hjem. For å bade er det beste i verden. Dette er en innbydende bok om å overkomme frykt.

Nora Dåsnes og Hanna Mileman
Vesle vil også kle på seg selv

Aschehoug (2022)
Bildebok 0–3 år
24 sider

Bøkene om Vesle handler om mestring i ulike hverdagssammenhenger, og i denne fjerde boka vil han kle på seg selv. Han tar på seg pappas sokker, Bamses genser og mammas skjørt. I illustrasjonene tillates et kaos som gir en humoristisk undertone og klar gjenkjennelse til et hjem. Boka er leken, både i Vesles valg av klær og ved at han leker gjemsel med Store. Vetle får aksept for sitt klesvalg til slutt.

Trygve Skaug og Ella K. Okstad
Hvis jeg var statsminister

Cappelen Damm (2022)
Fagbildebok 3–6 år
33 sider

I denne boka gir hovedpersonen, en brun gutt med viltre krøller, mange svar på spørsmålet «Hva hvis jeg var statsminister?». Svarene skifter fra det nære, som at «alle hager skulle hatt basseng» og «alle barn skulle hatt en halvtimes ekstra skjermtid», til at goder som frihet, vennskap og mat bør være for alle. Boka er leken og oppleves ikke moraliserende. Ei nydelig pratesammen-bok om hva som er viktig i livet.

Gro Dahle og Svein Nyhus
Ikke!

Cappelen Damm (2022)
Bildebok 3–6 år (og voksne)
48 sider

Tiki elsker å klatre, hoppe høyt og løpe fort. Men samme hva Tiki gjør, er mamma og pappa der og roper «pass deg» og «forsiktig». De lærer Tiki at mye er farlig, og derfor blir Tiki redd for alt. Dette er ei vakker bildebok som tematiserer et aktuelt problem med overbeskyttende foreldre. Et fint utgangspunkt for samtaler, både med barn og oss voksne imellom.

Line Renslebråten
Helter fra dyreriket

Cappelen Damm (2022)
Fagbildebok 4–6 år (og voksne)
72 sider

Dette er ei bok som gjør oss litt klokere på hvor viktige dyr er for oss mennesker. Tenk bare på den jobben førerhunder gjør for mange blinde. Vi blir kjent med ekte dyrehelter som har hjulpet mennesker med alt fra romfart til livredning og krig. Teksten er litt kompleks å lese i sin helhet, men den er gull verdt som inspirasjon til å fortelle med utgangspunkt i de flotte dyrebildene.

Kom, så leker vi en sang

Barnehageansatte kan lære mye av barnas lek, men da må vi voksne bli med i leken på ekte.

Det er urolig på avdelingen da jeg kommer på jobb. Leker ligger strødd utover, og barna finner seg ikke til rette i leken, men surrer rundt som bier foran en bikube. Jeg har lyst å hysje, eller lage en lyd som gir meg oppmerksomheten lenge nok til å si pedagogiske setninger som «nå må vi huske innestemmen» og «vi går inne!», men av erfaring varierer det hvor godt det fungerer i en slik situasjon.

Jeg setter meg på gulvet, og straks kommer det to barn og setter seg ned ved siden av meg. Jeg synger: «Kom, så lager vi en sang, kom, så lager vi en sang, og den skal vi lage til Mari, for Mari hun er en koselig jente, og vi er så glade for å ha henne her.» Det blir straks rolig på avdelingen. Flere barn kommer bort og setter seg i nærheten av meg. De liker når jeg synger navnet deres. Øynene utstråler en blanding av glede, forventning og sjenerthet, men de ser også spente ut over å være i sentrum av oppmerksomheten, over å bli sett og hørt og være deltager i samspillet.

Et av barna reiser seg og begynner å bevege seg bort fra sangstunden. Jeg vil prøve å hente barnet inn igjen uten å si noe, så jeg synger «En elefant kom marsjerende bortover edderkoppens fine spinn ...». Med ett reiser et annet barn seg og går bak det første barnet. Det første barnet snur seg mot meg og smiler lurt, deretter marsjerer de bestemt gjennom rommet og forsvinner inn i neste rom. Samtidig er alle de andre med på å synge «En elefant kom marsjerende», og vi synger av full hals. En liten

Christine Bildøy Asheim

pedagogisk leder i Knappskog barnehage i Øygarden kommune og tar en master i kreative fag og læreprosesser på deltid ved Høgskulen på Vestlandet, campus Stord
christine.asheim@gmail.com

”

Det er naturlig for barn å uttrykke seg gjennom musikkens språk med lyd, rytme og bevegelse.

tanke streifer meg. Jeg lurar på om de to barna som forsvant, har funnet på noe annet, men med det samme kommer de marsjerende inn i rommet. De har bare vært på en litt lengre marsjtur, og nå er de tilbake og vil synge mer.

SAMSPILL GJENNOM MUSIKK

I artikkelen *Whats with the K* sier musikkpedagog Christopher Small at *musicking* er en viktig komponent i vår forståelse av oss selv og våre forhold til andre mennesker (Odendaal, Kankkunen, Nikkanen & Vakeva, 2014, s. 2). Small er musikkpedagog, komponist og musikkforsker fra New Zealand. Han er mest kjent for å være mannen bak begrepet *musicking*. Han ønsker med begrepet å endre vår vestlige kulturforståelse av musikk som et objekt – et substantiv – til heller å se musikk som en aktivitet – et verb. Jeg ser på musisk

samspill som et viktig verktøy i barnehagen. Ved å ha musikksamling får jeg en bedre forståelse av hvem barna er som individer og i samspill med andre. Her gir jeg dem et «rom» hvor de kan utforske og oppdage seg selv, sin egen stemme, blir kjent med rytmer og hvordan det føles i kroppen. Når vi bruker sanger, rytmer, rim og regler i barnehagen, styrkes barnets utvikling på en rekke områder, som den språklige, motoriske, emosjonelle og sosiale utvikling. Musikalitet er en grunnleggende menneskelig egenskap, og det er naturlig for barn å uttrykke seg gjennom musikkens språk med lyd, rytme og bevegelse. I musisk samvær skaper vi glede og trygghet og styrker relasjonene, samtidig som vi utforsker for eksempel lydene som finnes i språket. I disse samlingene ser jeg at barn som har utfordringer i sosialt sam-

LEK BLIR MUSIKAL:

Mens vi synger, er vi plutselig på vei til månen, gulvet er lava, og barna roper at «lavamonsteret kommer». Det blir som en liten musikal der inne på lekerommet, der jeg lar barnas innspill bli til tekst og musikk underveis.

Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

vær eller i det verbale språket, får oppleve flyt og mestring gjennom sang og musikk.

VOKSNE MÅ VÆRE I LEKEN

Veien inn til gode ideer går ofte via lek og humor, og jeg tenker at det er her vi voksne må være (Lerdahl, 2007, s. 140). Vi må være lekne. Dette gjelder også i vår innfallsvinkel til musisk samspill i barnehagen. For barns tilnærming til hverdagen er leken. Leken er utforskende, og barna elsker når vi voksne er med på det. Vi må invitere oss selv inn i barns lekeunivers, der får vi tilgang til barns perspektiv. Et barn roper: «Gulvet er lava, hopp opp i båten min, nå reiser vi til månen.» Her er det ingen vei utenom, jeg må bli med til månen, og jeg vil synge på veien. Med en lystig stemme synger jeg: «Kom så reiser vi til månen, for gulvet er lava, gulvet er lava, gulvet er lava.» Barnet smiler og roper at «lavamonsteret kommer». Vår tur til månen blir plutselig litt mer dramatisk, det blir også sangen: «Lavamonsteret kommer, pass deg for han, pass deg for han, pass deg for han.» Det blir som en liten musikal der inne på lekerommet, der jeg lar barnas innspill bli til tekst og musikk.

SPONTANE MUSIKALSKE MØTER

For meg handler Small sitt begrep *musicking* om de spontane og improviserte musikalske møtene. Han skriver: «In musicking, we are exploring, affirming and celebrating who we are in relation to the fellow humans and to the world» (Odendaal et al., 2014, s. 163). Barnas fantasi er ikke begrensende. Den inviterer til en magisk reise inn i lekeverden, hvor livet er i flyt, fri for bekymringer og grenser. I lekeverden kan vi klatre i trær som rekker opp til himmelen, vi seiler på puter til spennende land, vi synger opera som sjiraffer, blir jaget av lavamonster,

og vi kan bygge verdens største tårn på to minutter. Dette er ikke bare gøy for barna, men det er viktig læring. Her kan vi voksne lære noe, her kan barna hjelpe oss til å tenke mer kreativt. For at det skal skje, så må vi bli med inn i lekens magiske univers, og vi må bli med helt på ekte.

KUNNSKAP OM KREATIV TENKNING

Musicking er, ifølge Small, som en universell sosial aktivitet som gjenspeiler lokale, kulturelle normer og forutsetninger og etablerer et komplekst nett av relasjoner mellom musikalske lyder, mennesker og fysisk rom (Odendaal et al., 2014. s. 166). Jeg trekker paralleller mellom Smalls begrep *musicking* og alle de estetiske fagene. For å virkelig kunne videreutvikle barns kreative prosesser må personalet ha kunnskap om kreativ tenkning og prosesser. Kreative fag må på dagsorden. De må likestilles med spesialpedagogikk, realfag, språkutvikling eller andre fag som

” I musikken opplever barna mestring på tvers av utviklingsnivå, alder og språk.

plasseres i en kategori for videreutdannelser en kan få støtte for hos Utdanningsdirektoratet. Å ta seg av alt det emosjonelle som skjer i barnegruppen, og samtidig drive gode pedagogiske aktiviteter som fremmer barns læring og støtter kreative prosesser, er utfordrende. En kreativ pause trenger ikke ta lang tid, jeg stopper opp og tenker. Hva er det som stimulerer barns nysgjerrighet? Livet er nå, relasjonsbygging skjer her. Barn vil leke og utforske. Jeg kan være lekekamerat, «jobbemann», musiker eller skipper på en båt.

MESTRING GJENNOM MUSIKK

Når Small snakker om *musicking* som en viktig komponent i forståelsen av oss selv og relasjoner vi omgås med, tenker jeg at *musicking* er en form for lekent, musikalsk samspill. Et godt sted å vekke og stimulere barns nysgjerrighet. I musikken opplever barna mestring på tvers av utviklingsnivå, alder og språk. Å musisere sammen med barna skaper samhörighet og glede.

Det er en ny dag. Det koker rundt ørene på meg, men i dag er jeg forberedt, og jeg er litt spent. For jeg har med en personlig koffert, full av rytmeinstrumenter. Jeg kjenner mitt indre barns iver idet jeg sier: «Har dere møtt musikkofferten min?» «Kom, så skal vi ha samling og se hva den har lyst å vise dere.» Det går ikke lange tiden før samtlige barn sitter foran meg med forventning i øynene når jeg åpner kofferten.

Å ta barn på alvor og å tørre å se verden gjennom dem utfordrer oss voksne. Det er akkurat derfor det er så viktig. Jeg tenker tilbake til da jeg selv var barn. Jeg visste når en voksen var interessert i det samme som meg, jeg følte meg sett og hørt. Barn forstår mye, de opplever gjennom følelser og stemninger. Derfor må vi være oppmerksomme, og vi må være med på leken – helt på ekte.

Litteratur

- LERDAHL, E. (2007). Slagkraft (1.utg.). Oslo. Gyldendal Norsk Forlag AS.
 ODENDAAL, A., KANKKUNEN, O.T., NIKKANEN, H.M., & VAKEVA, L. (2014). What's with the K? Exploring the Implications of Christopher Small's «Musicking» for General Music Education. *Music Education Research*, 16(2), 162–175. <https://doi.org/10.1080/14613808.2013.859661>
 UTDANNINGSDIREKTORATET. (2021). Rammeplan for barnehagen (Kunst, kultur og kreativitet). Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/fagomrader/kunst-kultur-kreativitet/>
 STORE NORSKE LEKSIKON (2022). snl.no/Christopher_Small

Hold deg
oppdatert,
last ned
appen

UTDANNINGSNYTT

Mer kunnskap kan forhindre overgrep

Barnehagelærerstudentene lærer altfor lite om overgrep og om barns seksualitet i utdanningen. Mer kunnskap vil gi barna bedre seksuell helse.

I følge Folkehelseinstituttet (FHI) blir 1 av 5 jenter og 1 av 14 gutter utsatt for seksuelle overgrep før fylte 18 år enten av voksne eller jevnaldrende. Dette er urovekkende høye tall. Vi som barnehagelærerstudenter mener det mangler kunnskap om barns seksualitet i norske barnehager, og at vi har altfor lite om det i utdanningen. Mer kunnskap hos barnehagelærerne vil igjen bidra til at barna får mer kunnskap om egen seksualitet, om egne grenser og om overgrep.

EKSPONERT VIA SOSIALE MEDIER

Barnehagelærer og sexolog Wiede Aasland mener at mer kunnskap om barns seksualitet kan hjelpe barn å respektere egne og andres grenser. De kan lære at «jeg eier min kropp, og du eier din kropp» og «hvem kan ta på meg og hvor, og hvem kan ta på deg og hvor.»

Behovet for mer kompetanse er større enn noen gang, fordi barna blir eksponert for sosiale medier allerede fra tidlig alder. Barns første møte med seksualitet skjer ofte gjennom internett. For at barna skal få et naturlig forhold til seksualitet, bør det skje i trygge omgivelser, som kan bidra til at barna blir trygge i egen kropp. Derfor er vår kunnskap om barns seksualitet og grensesetting viktig, for at barna skal lære om egne og andres grenser, ikke oppleve skam og være godt rustet for det de møter i samfunnet.

BARNES SEKSUALITET

Det er viktig og naturlig for barns seksuelle helse og utvikling at de utforsker og er nys-

Ellen Steen

barnehagelærerstudent ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Porsgrunn
ellenchr@live.no

Janne Voje

barnehagelærerstudent ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Porsgrunn
janne_elis@hotmail.com

Lise Kjellemo

barnehagelærerstudent ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Porsgrunn
lisekjellemo@hotmail.com

gjerrige. Vi må sette et klart skille mellom barns seksualitet og voksnes seksualitet. Barns seksualitet handler ikke om at barn nødvendigvis utfører seksuelle handlinger. Barn som har mye kunnskap om seksualitet, har større sannsynlighet for å debutere senere seksuelt enn de som har lite kunnskap. Barn må lære at hemmeligheter som gir sommerfugler i magen, kan de holde hemmelig, mens hemmeligheter de får vondt i magen av, må de fortelle til en trygg voksen. Overgriperens største fiende er barn med mye kunnskap, kontra sårbare barn, som ofte er de mest utsatte.

TABU OG SKAM

De voksnes egne holdninger kan føre

“Overgriperens største fiende er barn med mye kunnskap.

tidlig hos barn. Hvis du sier: «Gi bestefar en klem, hvis ikke blir han lei seg», og du ser at barnet ikke vil, kan barnet føle seg tvunget til å gi bestefar en klem. Vi har allerede da lært barnet at den grensa de har satt for seg selv, ikke er viktig. Dette er noe mange barn og voksne kan kjenne seg igjen i.

BARN SÆKSUELLE LEK

Barn har en naturlig nysgjerrighet rundt både egen og andres kropp. De vil ganske tidlig utforske det som kalles sæksuell lek. Doktorlek, mor-far-barn-lek og annen utforskning av kroppen er helt normalt. Men nakenhet er noe de voksne ofte syns er vanskelig. Hvordan reagerer du hvis et barn går naken i barnehagen? Voksnes reaksjon er viktig for ikke å påføre barnet skam. Du må stoppe sæksuell lek hvis et barn ikke er med frivillig, eller hvis gjenstander blir puttet i ulike kroppsåpninger. Vi er barnehagelærerstudenter som er ferdig utdannet i år, og i løpet av vårt studium har vi kun hatt tre obligatoriske foredrag rundt temaet. Dette kan bli en stor utfordring når vi skal ut i arbeidslivet.

Vi møter muligens mange som har langt mindre kunnskap enn oss, og som kanskje er del av en kultur der det ikke er lett verken å ta opp eller snakke om barns sæksualitet. Vi mener derfor det er viktig med mer kunnskap om barns sæksuelle helse hos barnehageansatte, slik at vi kan bidra til at barn får et trygt og godt forhold til sin egen kropp.

til tabu og skam. Utdaterte og gamle holdninger om barns sæksualitet er noe vi ofte ser i barnehagen. Vi opplever at mange synes det kan være ubehagelig å snakke om, eller at det blir helt stille i rommet når temaer knyttet til barns sæksualitet blir tatt opp. Grensesetting er viktig for at barna skal få en forståelse av at de eier sin egen kropp, og at et nei er et nei. Det er derfor viktig at barnehageansatte lærer barna at voksne ikke skal ta på barns intime områder. Unntaket er for eksempel bleieskift. I tillegg skal ikke barn ta på voksnes intime områder i det hele tatt. Vi må lære barna å sette grenser for seg selv og lære at vi må akseptere hverandres grenser. Grensesetting starter

AVDEKKE OVERGREP:

Barnehagelærerne må lære barn at hemmeligheter som gir sommerfugler i magen, kan de holde hemmelig, mens hemmeligheter de får vondt i magen av, må de fortelle til en trygg voksen, mener artikkelforfatterne.

Illustrasjonsfoto:
Adobe Stock

Barnehager verden rundt

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK
FOTO: AFP/NTB OG ADOBE STOCK

1 SVERIGE

Barn blir utagerende av støy

BARN SOM GÅR I BARNEHAGER MED MYE STØY, blir slitne og irriterte og opplever at det er vanskelig å konsentrere seg, viser en studie fra Göteborgs universitet. Noen barn blir til og med utagerende, de dekker for ørene eller trekker seg tilbake. I studien ble 4000 barnehagelærere spurt hvordan de opplevde at barna reagerte på et bråkete miljø. Hele 82 prosent svarte at barna påvirkes mye eller ganske mye av støyen. Nå skal svenske forskere finne ut om også barnas språklæring påvirkes av støy.

(vilarare.se/forskolan)

2 KINA

Synkroniserte basketballøvelser

Kinesiske barn øver på synkroniserte basketballøvelser i en barnehage i Jiangsu-provinsen.

(NTB)

3 PALESTINA

Til barnehagen i eselvogn

Louay Abu Sahloul frakter barn til en barnehage med eselvogn på den sørlige Gazastripen til en pris av 1,4 dollar per måned.

(NTB)

4 CANADA

Barn drept i barnehage

To barn døde og seks andre ble skadet da en buss kjørte inn i en barnehage i en forstad til Montreal i Canada. Bussjåføren, en 51 år gammel ansatt i et kommunalt kollektivtransportfirma, ble arrestert for drap og hensynsløs kjøring. Motivet er ukjent. (NTB)

5 UNGARN

Skal få barn integrert med tryllekunst

Spesialpedagog Valeria Toth lærer barna i Blomsterkransen barnehage i Budapest magiske triks og tryllekunst. Barnehagen ligger i et av den ungarske hovedstadens fattigste områder, og målet er å hjelpe barna å bli integrert i barnehagen. (NTB)

Flere barnehagelærere er til barns beste

Skal vi kjempe for mer bemanning – eller flere barnehagelærere? **Flere barnehagelærere står øverst på min blokk, fordi det er viktigst for barna.**

Utdanningsforbundet har vi rett som det er diskusjonen: Skal vi kjempe for mer bemanning – eller flere barnehagelærere? Jeg sier som Ole Brumm: «Ja, takk – begge deler». Men jeg må samtidig si at flere barnehagelærere alltid står øverst på min blokk. Først og fremst fordi det er dette som er viktigst for barna.

TRENGER ET FAGLIG BLIKK

Regjeringen lanserte tidligere i år sin strategi *Barnehagen for en ny tid*. Strategien har blant annet et mål om 60 prosent barnehagelærere innen 2030. Det er en ambisjon som er verdt en applaus.

Jeg blir urolig for barnehagelærerprofesjonen når jeg hører: «Vi trenger ikke flere med utdanning, vi trenger flere folk» eller «Flere barnehagelærere betyr mer tid borte fra barna» fra andre barnehagelærere. Jeg har forståelse for at bemanningen er for dårlig, og at flere er skuffet over at strategien ikke sier noe konkret om hvordan bemanningen skal styrkes. Samtidig må vi huske på at barnehagen er en pedagogisk virksomhet (barnehageloven §2). Det sikres ikke gjennom å innføre pedagogiske programmer, men ved å sørge for at det er pedagoger som planlegger, gjennomfører og vurderer barnehagens aktiviteter. Det må finnes et faglig blikk som kan se alle barn i barnehagen.

MÅ HA TRO PÅ UTDANNING

Dersom barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet, må det være flere ansatte gjennom større deler av dagen som har barneha-

gelærerutdanning. Det kan ikke være sånn i fremtiden at barnehagen er den eneste arbeidsplassen der du kan begynne å jobbe uten noe annet å vise til enn en godkjent politiattest. Det blir for tilfeldig, det er ikke til barns beste, og det er ikke en pedagogisk institusjon verdig. Vi må ha tro på at minst tre års utdanning betyr noe.

Ifølge Berit Bae trenger barn flere ansatte sammen med seg hele dagen, og flere med relevant barnehagefaglig bakgrunn. Ellers er det en risiko for at den kritiske bemannings-situasjonen vi har i dag, vil bidra til lærevansker og sosiale problemer hos barna senere i livet. Videre skriver hun i en artikkel at hun håper at sentrale myndigheter og politikere erkjenner alvoret og risikoen i situasjonen, og at vi får en bemannings- og pedagognorm som er i samsvar med hensynet til barns beste. Jeg er hjertens enig. Vi barnehagelærere må selv tro at vi gjør en forskjell. Det er ingen andre yrkesgrupper som roper på flere ufaglærte kollegaer. Det bør heller ikke vi.

Litteratur

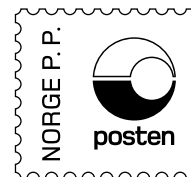
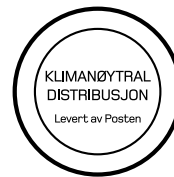
BAE, B. (2023). *Bemanning og manglende hensyn til barns beste*, utdanningsforbundet.no. Hentet fra: <https://www.utdanningsforbundet.no/medlemsgrupper/barnehage/barnehagedagen/barnehagedagen-2023-liten-og-stor/bemanning-og-manglende-hensyn-til-barns-beste/>

”
Det er ingen andre yrkesgrupper som roper på flere ufaglærte kollegaer. Det bør heller ikke vi.

Ann Mari Milo Lorentzen

leder for Kontaktforum barnehage i Utdanningsforbundet
annmarimilo.lorentzen@utdanningsforbundet.no

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 Oslo

DIGITALT KVELDSKURS MED KARI KILLÉN OG INGA MARTE THORKILDSEN

Barnehagepersonalet har viktige kompletterende og kompenserende funksjoner i sitt pedagogiske arbeide med barna. Dette kurset gir den nødvendige kunnskapen du trenger for å utøve disse viktige funksjonene.

EN GOD BARNEHAGE VARER HELE LIVET

Ettåringene begynner i dag i barnehagen på et tidspunkt hvor de så vidt har utviklet tilknytning til sine foreldre og kan være svært sårbare, enten de har trygg eller utrygg tilknytning. Barnehagepersonalet er viktige som kompletterende og kompenserende tilknytningspersoner i de tidlige årene. Samarbeidet med foreldrene har stor betydning da mange barn lever i vanskelige livssituasjoner.

KARI KILLÉN er sosionom, dr.philos. og forsker emeritus ved NOVA. Hun har i mange år undervist helse- og sosialarbeidere i Norden og internasjonalt. De siste årene har hun særlig forsket på tidlig foreldre/barn-samspill og tilknytning, metodeutvikling i forhold til omsorgssvikt og forebyggende arbeid.

INGA MARTE THORKILDSEN har en lang politisk karriere bak seg og har for tiden permisjon fra Bystyret i Oslo. Hun er kjent som foredragsholder på barnehagefeltet med utgangspunkt i hennes bok: *Du ser det ikke før du tror det: Et kampskrift for barns rettigheter*.

ONSDAG 13. SEPTEMBER, KL. 18.00-20.30 | PÅMELDING PÅ [UTVIKLINGSFORUM.NO](https://utviklingsforum.no)